

tietoarkisto

| Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto | www.fsd.uta.fi | 2009

Maahan- muuttaja- asenteet Euroopassa

s.6

Aineistoja
maailmalta
s. 14

Tilasto- ja rekisteri-
aineistojen etäkäyttöä
kehitetään
s. 22

TEEMA
Tutkimusdata
verkossa
– Analysoi,
lataa ja tutki

TIETOARKISTO

Yhteiskuntatieteellisen
tietoarkiston julkaisu

ISSN 1457-7682

Päätoimittaja:

Helena Laaksonen

Toimituskunta:

Katri Aarnio

Sami Borg

Hannele Keckman-Koivuniemi

Ruotsinnot:

Marina Hamberg

Julkaisija:

Yhteiskuntatieteellinen
tietoarkisto (FSD)

Käyntiosoite:

Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs,
Tampere

Puhelin

040 190 1432

Faksi

(03) 3551 8520

Postiosoite:

Yhteiskuntatieteellinen
tietoarkisto
33014 TAMPEREEN
YLIOPISTO

Sähköposti:

fsd@uta.fi
etunimi.sukunimi@uta.fi

Kotisivu:

<http://www.fsd.uta.fi>

Tietoarkisto-lehti verkossa:

[http://www.fsd.uta.fi/
tietoarkistolehti/uusin/](http://www.fsd.uta.fi/tietoarkistolehti/uusin/)

Taitto:

Juha Immonen

Painopaikka:

Forssan Kirjapaino Oy
Forssa 11/2009

YHTEISKUNTATIEEELLINEN TIETOARKISTO
FINLANDS SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA DATAARKIV
FINNISH SOCIAL SCIENCE DATA ARCHIVE

TEEMA

Tutkimusdata verkossa – Analysoi, lataa ja tutki

Yhä useammat kansainväliset data-aineistot ovat käytettävissä verkossa tai ladattavissa omalle koneelle tarkempaa analyysia varten. Tietoarkisto-lehti esittelee erilaisia verkkoaineistoja, antaa esimerkkejä ja kertoo kokemuksia niiden käytöstä. Anonymisoitujen data-aineistojen avoin saatavuus on yhteinen etu.

- 6** Heikki Ervasti:
Maahanmuuttaja-asenteet
Euroopassa
- 10** Väestönlaskenta-aineisto
tutkimukseen ja opiskeluun:
Yksilötason tietoa miljoonista
ihmisistä
- 12** Tasa-arvotiedon keskus
Minna käynnistyy
- 13** Findikaattori.fi
– suomalaisen yhteiskunnan
kehitys numeroina
- 14** Dataa verkossa
– Etsi, analysoi, lataa, tutki
- 18** Rauli Mickelsson:
Poliittiset ohjelmatekstit
tutkimus- ja opetuskäytössä
- 20** Virpi Pietikäinen:
FinELib verkko-aineistojen
hankkijana
- 22** Jouko Verho:
Tilastokeskus kehittää
tilastoaineistojen
etäkäyttöjärjestelmää
- 23** Rekisteriaineistojen
etäkäyttöä selvitetään
- 24** Seminaareja tutkimuksen
tiedonhallinnasta ja
köyhyystutkimuksesta
- 26** Suomen virallisesta
tilastosta kuntaportaaliin
ja verkkokouluun
- 28** Elinkeinoelämän ja työväen-
liikkeen historiaa verkossa

HENKILÖKUNTA

Sami Borg

johtaja
sami.borg@uta.fi
03 3551 8524 tai 050 345 0811

Helena Laaksonen

informaatikko
helena.laaksonen@uta.fi
040 190 1440

Katri Aarnio

hallintoasiainsihtööri
katri.aarnio@uta.fi
040 190 1432

ASIAKASPALVELU JA AINEISTONKÄSITTELY

Seppo Antikainen

tutkimusamanuenssi
seppo.antikainen@uta.fi
040 190 1436

Taina Jääskeläinen

kielenkääntäjä
taina.jaaskelainen@uta.fi
040 190 1444

Hannele Keckman-Koivuniemi

tietopalveluasiantuntija
hannele.keckman-
koivuniemi@uta.fi
040 190 1439

Mari Kleemola

tietopalvelupäällikkö
mari.kleemola@uta.fi
040 190 1437

Arja Kuula

kehittämispäällikkö
arja.kuula@uta.fi
040 190 1438

Tarja Uotila

asiakas- ja tietopalvelusihtööri
tarja.uotila@uta.fi
040 190 1443

TEKNINEN TUKI

Matti Heinonen

atk-erikoistutkija
matti.heinonen@uta.fi
040 190 1435

Sirkka Säynäjäkangas

atk-erikoistutkija
sirkka.saynajakangas@uta.fi
040 190 1433

VERKKOPALVELUT

Tuomas J. Alaterä

tietoverkkoasiantuntija
tuomas.alatera@uta.fi
040 190 1441

- 4** Pääkirjoitus/Ledare:
CESSDA ERIC
käyntiin 2010/CESSDA
ERIC start 2010
- 9** European Social Survey
– ESS
- 9** Dataruutu: Kuinka
onnellinen olette?
- 19** POHTIVA – Poliittisten
ohjelmien tietovaranto

- 25** MOTV – uutta tietoa
varannossa
- 30** Kolumni: Miljoonavarannot
näkyviksi
- 31** Aineistoluettelo
- 34** Julkaisuja arkistoiduista
aineistoista
- 36** Lyhyesti

PÄÄKIRJOITUS

CESSDA ERIC käyntiin 2010

Eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien kehittäminen on ollut päättävän vuosikymmenen keskeinen tiedepoliittinen tavoite. Asiaa on edistetty vuodesta 2002 alkaen ESFRI-prosessissa, joka on toiminut päättävänä hallitustenvälisenä strategiafoorumina.

Kulttuurin ja yhteiskunnan eli KY-tutkimuksen tieteenoaloille prosessi on ollut merkittävä, koska myös niiden tutkimusinfrastruktuurit ovat sisältyneet hankkeeseen. Aiemmin tutkimusinfrastruktuureiksi on mielletty lähinnä teknisten tieteiden, luonnontieteiden ja lääketieteen hyvin suuret laitteet, tutkimuskeskukset ja laboratoriot. Nyt keskeisten data-aineistojen ja -palvelujen mukanaolo on tarjonnut KY-aloille mahdollisuuden osallistua prosessiin.

Vuonna 2006 valmistunutta eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien tiekarttaa päivitettiin viime vuonna, ja ensimmäisten uusimuotoisten tutkimusinfrastruktuurien on määrä aloittaa toimintansa jo vuonna 2010. ESFRI-hankkeiden kehityksen turvaaminen on edellyttänyt myös EU:lta uutta lainsäädäntöä. Monissa tapauksissa infrastruktuurien kehittymiseen liittyy kansainvälisen tutkimus- tai palveluverkoston muuttaminen keskitetyimmäksi, oikeustoimikelpoiseksi organisaatioksi.

Tästä on kyse myös kansallisten yhteiskuntatieteellisten tietoarkistojen kohdalla. Aiemmin väljänä yhteistyöorganisaationa toiminut CESSDA (Council of European Social Science Data Archives) on muuttumassa uudeksi ERIC-muotoiseksi organisaatioksi (European Research Infrastructure Consortium). Uuden yhteisölain säädännön mukainen CESSDA ERIC on toimija, jolle tulee oma keskusyksikkö ja joitakin keskitettyjä palveluja, yhteisiä tietokantoja ja koulutusta. Sekä Norja että Saksa ovat osoittaneet kiinnostusta tämän niin sanotun *hubin* sijoitusmaaksi. Asia ratkennee ensi vuo-

Sami Borg
Johtaja
Föreståndare
FSD

Mari Männistö

den alkupuolella, kun uutta organisaatiota ja sen tehtäviä valmistellut EU-hanke päättyy.

Ei ole vielä varmaa, milloin CESSDA ERIC aloittaa toimintansa ja mitkä maat ovat täysjäseninä mukana heti alussa. Kyse on rahasta. Suomen ensimmäinen kansallinen tutkimusinfrastruktuurien tiekartta julkistettiin alkuvuodesta. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto ja CESSDA ovat kansallisella tiekartalla keskeisten kehitettävien tukipalvelujen joukossa. Kysymys tutkimusinfrastruktuurien tarvitsemasta lisärahoituksesta on Suomessa vielä suurelta osin avoin.

Rahoituksen ei pitäisi olla suuri este osallistumiselle erityisesti KY-alojen ESFRI-hankkeisiin. Suomen vuosittainen maksuosuus uuden infrastruktuurin kustannuksista ei ylittäne paria prosenttia.

Olisi järkevää, että opetusministeriö yhdessä Suomen Akatemian kanssa tarjoaisi resurssit Suomen osallistumiselle kaikkiin KY-alojen ESFRI-hankkeisiin, joita suomalaiset ovat olleet aktiivisesti kehittämässä. CESSDA ERIC on niistä yksi. Tämä turvaisi parhaat vaikutusmahdollisuudet infrastruktuurien kehittämiseen ja suomalaisille tutkijoille mahdollisimman helpon pääsyn nopeasti kehittyviin tukipalveluihin. Suomen aktiivinen mukanaolo eurooppalaisissa tutkimusinfrastruktuureissa on keskeinen ja välttämätön osa tieteen kansainvälistymistä.

Lisätietoja / Tilläggsinformation:

ESFRI <http://cordis.europa.eu/esfri/>

TSV / Tutkimuksen infrastruktuurin kartoitus / Kartläggningen av infrastrukturen inom forskningen
<http://www.tsv.fi/tik/>

CESSDA ERICin valmisteluhanke / förberedande projekt
<http://www.cessda.org/project/>

LEDARE

CESSDA ERIC start 2010

En central vetenskapspolitisk målsättning under detta decennium har varit att utveckla den europeiska forskningen och dess infrastruktur. Frågan har sedan år 2002 drivits inom ramen för ESFRI-processen. Den har fungerat som ett beslutande strategiforum mellan regeringarna.

ESFRI-processen har varit av stor betydelse för vetenskapsområden som forskar i kulturella och samhällsliga frågor, dvs. KS-forskningen, eftersom även deras forskningsinfrastruktur har ingått i projektet. Tidigare har man uppfattat att forskningsinfrastrukturen i det närmaste omfattar de tekniska vetenskaperna, naturvetenskaperna och den medicinska forskningen med sina stora apparater, forskningscentra och laboratorier. Det att nu även viktiga datamaterialbaser och datatjänster inkluderats har gett möjligheter för områden inom kultur och samhälle att delta i processen.

Den vägkarta som år 2006 utarbetades för den europeiska forskningsinfrastrukturen har uppdaterats ifjol, och de första forskningsinfrastrukturerna i sina förnyade former planeras inleda sin verksamhet redan år 2010. I många fall hör utvecklande av infrastrukturen ihop med att det internationella forsknings- och servicenätverket förändras och allt mer koncentreras till en organisation med rättslig handlingsförmåga.

Detta gäller också nationella samhälleliga dataarkiv. CESSDA (Council of European Social Science Data Archives), som tidigare fungerade som en öppen samsamarbetsorganisation, håller på att omformas till en ny organisationsform ERIC (European Research Infrastructure Consortium). CESSDA ERIC, som fungerar enligt den nya samfundslagstiftningen, är en aktör som kommer att ha en egen centralenhet med vissa koncentrerade servicefunktioner, gemensamma databaser och gemensam

utbildning. Både Norge och Tyskland har visat intresse för att fungera som värdland för denna s.k. *bub*. Frågan torde avgöras i början av nästa år, när det EU-projekt som under åren 2008–2010 förberett den nya organisationen och diskuterat dess uppgifter avslutas.

Det är inte ännu klart när CESSDA ERIC inleder sin verksamhet och vilka länder som från första början kommer att vara med som fullvärdiga medlemmar. Det är en fråga om pengar. Finlands första nationella vägkarta för forskningsinfrastrukturen publicerades i början av detta år. Det samhälleliga dataarkivet och CESSDA är bland de viktigaste stödfunktionerna i utvecklingsarbetet av den nationella vägkartan. Frågan om den tilläggsfinansiering som krävs för att kunna skapa goda förutsättningar för att fortsätta utveckla forskningsinfrastrukturen i Finland är ännu till stora delar öppen.

Finansieringen borde inte vara ett stort hinder för medverkan särskilt i ESFRI-projekt inom kultur- och samhällsområdena. Finlands årliga andel av den nya infrastrukturens kostnader torde inte överstiga ett par procent.

Det vore rationellt om undervisningsministeriet tillsammans med Finlands Akademi skulle erbjuda resurser för Finlands medverkan i alla de ESFRI-projekt inom kultur och samhälle som finländarna aktivt har varit med och utvecklat. CESSDA ERIC är ett av dem. Detta skulle trygga de bästa förutsättningarna för att påverka utvecklingen av infrastrukturerna och ge finländska forskare möjlighet att på ett enkelt sätt få tillgång till snabbt utvecklande stödtjänster. Finlands aktiva medverkan i de europeiska forskningsinfrastrukturerna är en central och nödvändig del av internationaliseringen av vår forskning.

Heikki Ervasti, Professori, VTT
Turun yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos
Kuvat: iStockphoto

Maahanmuuttaja-asenteet Euroopassa

Maahanmuutto lisääntyy kaikissa Euroopan maissa. Sekä maahanmuuttajilta että Euroopan valtaväestöiltä edellytetään sopeutumista. Kulttuurien yhteentörmäyksestä muistuttavat niin pilakuvaskandaalit, kunniamurhat, terroriteot kuin mielenosoituksetkin. Maahanmuuttoa arvostelevat ja vastustavat puolueet keräävät ääniä eri puolilla Eurooppaa. Maahanmuuttajia koskevista asenteista onkin tullut kasvavaa mielenkiintoa osakseen saava tutkimuskohde yhteiskuntatieteilijöiden keskuudessa. On epäilty, että maahanmuutto ja väestöpohjan heterogenisoituminen rapauttavat sitä solidaarisuuden ja luottamuksen perustaa, johon eurooppalaiset yhteiskunnat nojaavat.

Korkealaatuisen, kattavan ja tuoreen aineistolähteen asenteiden tutkimiseen tarjoaa European Social Survey -aineisto, ESS. Jo ESS:n ensimmäisellä kierroksella vuonna 2002 haastatteluun sisältyi moduuli maahanmuuttoa koskevista tiedoista ja asenteista. Myöhemmillä kierroksilla saman moduulin kysymyksiä on kysytty uudestaan niin kutsutun ydinmoduulin osana. Tarkastelen tässä kirjoituksessa, kuinka maahanmuuttoa koskevat asenteet vaihtelevat Euroopassa maittain ja väestöryhmittäin. Lisäksi pohdin myös, mitä ESS:n valossa voidaan arvella maahanmuuton sosiaalisista ja poliittisista seurauksista. Erityistä huomiota kiinnitän siihen, kuinka maahanmuuttoasenteet kytkeytyvät solidaarisuutta ja luottamusta kuvastaviin arvoihin. Uhkaako maahanmuutto eurooppalaista hyvinvointivaltiota?

Pohjoismaalaiset suvaitsevia

ESS:n alkuperäinen maahanmuuttoa kos-

keva moduuli sisälsi yhteensä 50 kysymystä, joten aineisto tarjoaa mahdollisuuksia erilaisten mittareiden muodostamiseen. Pääpiirteissään eri mittarit kuitenkin antavat varsin samansuuntaisen kuvan maiden välisistä eroista Euroopassa.

Käytän tässä mittaria, joka koostuu kolmesta maahanmuuton seurauksiin viittaavasta kysymyksestä. Ensimmäisessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla nollasta kymmeneen, onko maahanmuutolla kielteisiä vai myönteisiä vaikutuksia heidän oman maansa talouteen. Toisessa kysymyksessä tiedusteltiin samalla tavalla vaikutusta maan kulttuuriin. Kolmanneksi kysyttiin, muuttuuko maa yleisesti ottaen huonommaksi vai paremmaksi paikaksi asua, kun maahanmuutto lisääntyy¹. Näistä muuttujista muodostettiin tätä tarkastelua varten summamuuttuja, jonka arvot vaihtelevat nollan ja kymmenen välillä.

Maahanmuuttaja-asenteet vaihtelevat

sekä maiden välillä että maiden sisällä tiettyjen taustamuuttujien suhteen. Kuvioissa 1 ja 2 esitellään maahanmuuttaja-asenteita mittaavan asteikon keskiarvoja eri Euroopan maissa sekä tiettyjen taustamuuttujien mukaan. Kuvioita tulkitaan siten, että korkeat arvot merkitsevät myönteisiä maahanmuuttaja-asenteita. Kuvioista 1 ilmenee, että ruotsalaisten ja suomalaisten maahanmuuttaja-asenteet ovat myönteisimpiä koko Euroopassa. Tanskalaiset ja norjalaiset ovat hieman kielteisempiä, mutta sijoittuvat hekin kuitenkin koko Euroopan keskiarvon yläpuolelle. Kielteisimpiä asenteet ovat entisissä sosialistimaissa sekä Kreikassa ja Kyproksessa.

Mikä voisi selittää maiden välisiä eroja? Tarkemmissa analyyseissä tarkastelin, kuinka paljon eroja selittävät maiden yhteiskunnalliset ja taloudelliset olot sekä maahanmuuton määrä ja toteutettu sosiaali- ja maahanmuuttopolitiikka. Analyysit osoittivat, että makrotasolla asenteiden vaihtelua selittävät parhaiten vä-

estön taloudellinen hyvinvointi ja toteutettu sosiaalipolitiikka. Tulokset antavat viitteitä siitä, että Pohjoismaille tyypillinen universalistinen sosiaalipolitiikka lisää maahanmuuttaja-asenteiden myönteisyyttä makrotasolla².

Kanssakäyminen muokkaa asenteita

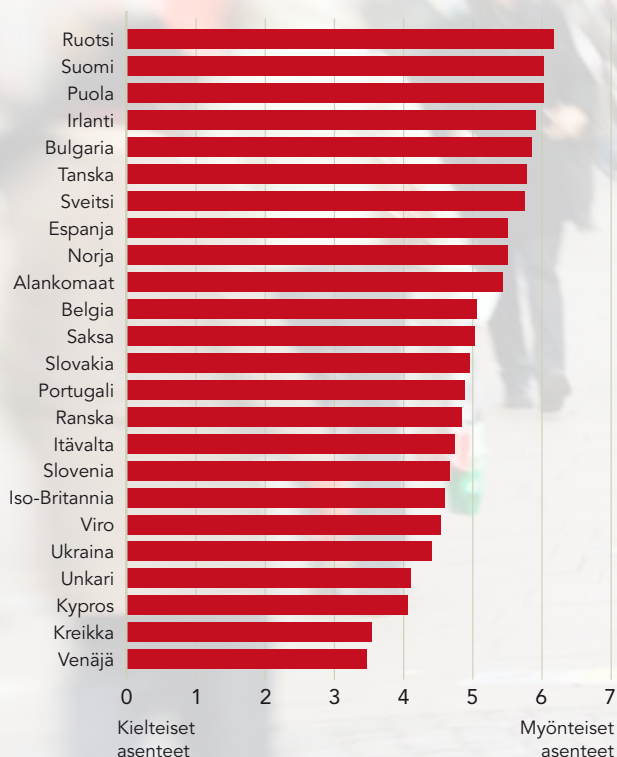
Yksilötasolla sukupuoli, ikä, koulutus ja kanssakäyminen maahanmuuttajien kanssa selittävät merkittävimmän osan maiden sisäisestä asenteiden vaihtelusta. Näitä eroja kuvataan kuviossa 2³. Kuviossa esitettävät tulokset ovat yhdenmukaisia lukuisten aiempien löydösten kanssa. Naiset ovat selvästi suvaitsevampia maahanmuuttajia kohtaan kuin miehet. Iän suhteen kuviossa 2 voidaan havaita, että nuoremmat ikäryhmät ovat hyväksyvämpiä kuin vanhemmat ikäluokat. Koulutus puolestaan vaikuttaa siten, että korkeammin koulutetut väestöryhmät suhtautuvat maahanmuuttoon myönteisemmin kuin vähemmän koulutetut.

Kanssakäyminen maahanmuuttajien kanssa vaikuttaa myös voimakkaasti asenteisiin. Kanssakäymisen vaikutus riippuu kuitenkin siitä, minkälaisia kontaktit maahanmuuttajien kanssa ovat. On helppo olettaa, että miellyttävät kontaktit synnyttävät hyväksyviä asenteita ja epämiellyttävät kontaktit kielteisiä asenteita. ESS:n ensimmäisen kierroksen aineistossa on mahdollista erotella toisistaan poikkeavia kanssakäymisen muotoja sen perusteella, ovatko vastaajat teke misissä maahanmuuttajien kanssa työssään, liittyykö kanssakäyminen yksiker taisesti siihen, että vastaaja asuu alueella, jossa on paljon maahanmuuttajia, vai onko kyseessä muu henkilökohtainen ystävyys- tai tuttavuussuhde. Voidaan olettaa, että vapaaehtoiset ystävyyssuhteet liittyvät myönteisiin maahanmuuttajiasenteisiin. Sen sijaan työn tai asuin ympäristön kautta määräytyvät ja siten vähemmän vapaaehtoisuuteen perustuvat kontaktit maahanmuuttajien kanssa eivät muokkaa asenteita myönteisempään

suuntaan. Voidaan olettaa, että olosuhteiden pakosta syntyneisiin kontakteihin liittyy enemmän kielteisiä kokemuksia kuin vapaaehtoiseen kanssakäymiseen.

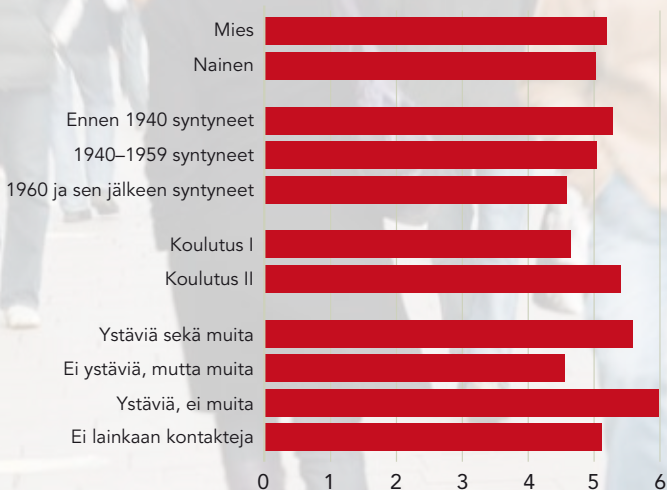
Kuvion 2 kanssakäymistä mittaava muuttuja koostuu siis neljästä kategoriasta: 1) ne, joilla on sekä maahanmuuttajaystäviä että muita kontakteja maahanmuuttajiin joko asuin ympäristössään tai työssään, 2) ne, joilla ei ole maahanmuuttajaystäviä, mutta sen sijaan on kontakteja asuinalueellaan tai työssään, 3) ne, joilla on maahanmuuttajaystäviä, mutta ei kontakteja asuinalueellaan tai työssään sekä 4) ne, joilla ei ole lainkaan kanssakäymistä maahanmuuttajien kanssa. Kuviossa 2 esitetyt keskiarvot vahvistavat olettamuksia. Myönteisimmät asenteet ovat niillä henkilöillä, joilla on henkilökohtaisia maahanmuuttajaystäviä. Sen sijaan ihmiset, joiden kokemukset maahanmuuttajista liittyvät ainoastaan työhön tai asuin ympäristöön, ovat kaikkein kielteis in ryhmä.

Kuvio 1. Ulkomaalaisasenteet Euroopassa.

LÄHDE: ESS Round 3;
Kreikan tiedot ESS Round 1.

Kuvio 2. Ulkomaalaisasenteet Euroopassa sukupuolen, ikäryhmän, koulutuksen ja maahanmuuttajakontaktien mukaan.

Koulutus I = alle 12 vuotta täysipäiväisestä koulutusta saaneet

Koulutus II = 12 vuotta tai enemmän täysipäiväistä koulutusta saaneet

Maahanmuuttajakontaktien luokitus:

- **Ystävä sekä muita** = vastaajalla on sekä henkilökohtaisia maahanmuuttajaystäviä että maahanmuuttajakontakteja työssä tai asuinympäristössään,
- **Ei ystäviä, mutta muita** = vastaajalla ei ole henkilökohtaisia maahanmuuttajaystäviä, mutta sen sijaan hänellä on maahanmuuttajakontakteja työssään tai asuinympäristössään,
- **Ystäviä, ei muita** = vastaajalla on henkilökohtaisia maahanmuuttajaystäviä, ei myöskään maahanmuuttajakontakteja työssään tai asuinympäristössään
- **Ei lainkaan kontakteja** = vastaajalla ei ole maahanmuuttajaystäviä eikä kontakteja työssään tai asuinympäristössään.

LÄHDE: ESS Round 3; Maahanmuuttajakontaktien vaikutuksia koskevat tiedot ESS Round 1.

Maahanmuutto ei vähennä hyvinvointivaltion suosiota

Minkälaisia poliittisia seuraamuksia maahanmuuton lisääntymisellä on? Viime aikoina huomiota on herättänyt erityisesti Alberto Alesinan⁴ esittämä teoria siitä, että maahanmuutto romahduttaa länsimaisia yhteiskuntia ylläpitävän ihmisten keskinäisen luottamuksen ja solidaarisuuden. Erityisesti sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta vastaava hyvinvointivaltio vaarantuu. Teorian mukaan tuloja uudelleen jakavien järjestelmien kannatusperusta romahtaa, kun alkuperäisväestö enenevissä määrin havaitsee, että suurin osa heidän kustantamistaan hyvinvointivaltion suoritteista kohdistuu maahanmuuttajille.

ESS-aineistossa on varsin kattavasti

erilaisia sosiaalisen luottamuksen mittareita. Lisäksi aineistossa on myös tulonjakasenteiden mittareita, joten Alesinan teoriaa voidaan aineistolla testata mainiosti poikkileikkaustilanteessa. Aineiston pohjalta voidaan todeta, että ihmisten asenteet muodostavat monimutkaisempia kokonaisuuksia, kuin Alesinan teorian pohjalta voidaan odottaa. Teoria saa tukea siinä suhteessa, että maahanmuuttaja-asenteet ja luottamus korreloivat positiivisesti sekä maa- että yksilötasolla. Negatiiviset asenteet liittyvät siis alhaiseen sosiaaliseen luottamukseen. Yksilötasolla luottamusta alentavat erityisesti edellä määritellyt pakolliset kontaktit maahanmuuttajien kanssa. Teorian kannalta ongelmallista kuitenkin on, että alhainen luottamus ja negatiiviset maa-

hanmuuttaja-asenteet eivät liity hyvinvointivaltion tai tulonjakopolitiikan vastustukseen. Pikemmin on havaittavissa, että juuri ne väestöryhmät, jotka kokevat maahanmuuton suurimpana uhkana, haluaisivat jopa lisätä hyvinvointivaltion tarjoamaa sosiaalista turvallisuutta.

Asenteiden muutoksia seurataan

ESS-aineiston valossa valtaosa eurooppalaisista suhtautuu lisääntyvään maahanmuuttoon rauhallisen hyväksyvästi. Kaikissa ESS-maissa vain pieni vähemmistö haluaisi merkittävästi rajoittaa maahanmuuttoa omaan maahansa. ESS-aineiston pohjalta voidaan myös päätellä, että maahanmuuttaja-asenteet ovat pysyneet koko 2000-luvun melko muuttumatto-

mina. On kuitenkin huomattava, että ESS aloitettiin vasta vuonna 2002, joten mittausajanjakso on vielä lyhyt. Esimerkiksi pidempi suomalainen aikasarja-aineisto osoittaa asenteiden muuttuneen selvästi hyväksyvämpään suuntaan⁵.

Tähän asti jatkuneesta asenteiden pysyvyydestä huolimatta on helppo olettaa, että maahanmuuton lisääntyessä myös asenteissa tapahtuu muutoksia. Maahanmuuttajaväestön osuuden kasvaessa myös kontaktit valtaväestön ja maahanmuuttajien kesken lisääntyvät. ESS:n tulevien kierrosten pohjalta voidaan arvioida, syntykö näistä kontakteista enemmän myönteisiä kuin kielteisiä asenteita. ●

Viitteet ja lähteet

1. Pääkomponenttianalyysin ja reliabiliteettianalyysin perusteella mainitut muuttujat mittaavat selvästi samaa asenneulottuvuutta. Koko aineistossa komponenttilataukset olivat 0.86, 0.88 ja 0.89. Asteikon reliabiliteettikerroin oli 0.85.
2. Nämä monitasoanalyysit raportoidaan tarkemmin teoksessa Ervasti, H. ym. (toim.): Nordic Social Attitudes in a European Perspective. Edward Elgar, Cheltenham, 2008.
3. Esitetyt erot ovat kaikki tilastollisesti erittäin merkitseviä F-testin perusteella.
4. Alesina, A. & Glaeser, E. Fighting Poverty in the US and Europe, Oxford University Press, Oxford, 2004.
5. Jaakkola, M. Suomalaisen suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Työpoliittinen tutkimus 286, Työministeriö, Helsinki 2005.

Tutkimusaineistot:

ESS Round 3: European Social Survey Round 3 Data (2006). Data file edition 3.2. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data.

ESS Round 1: European Social Survey Round 1 Data (2002). Data file edition 6.1. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data.

European Social Survey – ESS

European Social Survey, ESS, on joka toinen vuosi koottava yli 20 maan kansainvälinen kyselytutkimus. Ensimmäinen ESS-tutkimus toteutettiin vuosina 2002–2003. Uusin aineisto kerättiin viime vuonna ja se julkaistiin tutkimuskäyttöön syyskuussa. Tutkimusaineistot ovat ladattavissa maksutta tutkimuskäyttöön Norjan tietoarkiston ESS-sivustolta. Käyttö vaatii rekisteröitymistä. ESS:n suomenkielisiä Suomen aineistoja voi tilata tietoarkistosta tutkimus- ja opiskelutarkoituksiin.

Tutkimusaineistot koostuvat joka kierroksella koottavasta ydinmoduulista ja kahdesta tai useammasta vaihtuvasta moduulista. Tutkimusten avulla on mahdollista seurata mielipiteiden ja elämäntilanteiden muutosta ja jatkuvuutta useilla eri aihe-alueilla. Samanlaisina toistettavat kysymykset koskevat muun muassa tiedotusvälineitä ja luottamusta, poliittisia mielipiteitä ja osallistumista, hallintoa ja tehokkuutta, moraalisia, poliittisia ja sosiaalisia arvoja, sosiaalista syrjintää ja ulossulkemista, kansallista, etnistä ja uskonnollista sitoutuneisuutta, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta, sosiaalisia verkostoja sekä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä.

Norjan data-arkiston ESS-sivusto: <http://ess.nsd.uib.no/>

Tietoarkiston ESS-sivu: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/ess.html>

ESS-tutkimushankkeen verkkosivusto: <http://www.europeansocialsurvey.org/>

DATARUUTU

Kuinka onnellinen yleensä ottaen olette, 1 (onneton) – 10 (onnellinen), keskiarvot

Lähde: European Social Survey 2008: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2463. Ervasti, Heikki (Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos) [tekijä]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2009.

Teksti: Mari Kleemola
 Kuva: Charlot Meyer

**Väestönlaskenta-aineisto
 tutkimukseen ja opiskeluun**

Yksilötason tietoa miljoonista ihmisistä

Minnesotan yliopiston yhteydessä toimiva Minnesota Population Center -tutkimuskeskus on tehnyt jättimäisen työn koostessaan väestönlaskenta-aineistoista mikrodatta tiedeyhteisön käyttöön. Hanke kulkee nimellä IPUMS, Integrated Public Use Microdata Series Census. Kaksi tärkeintä hankkeen tuottamaa aineistoa ovat IPUMS-USA ja IPUMS-International. Pohjoismaisittain mielenkiintoinen on myös NAPP, The North Atlantic Population Project.

Kuva: iStockphoto

Aineistot sisältävät mikrotason tietoja väestöstä, muun muassa työllisyydestä, koulutuksesta, toimeentulosta, perherakenteesta, hedelmällisyydestä, avioitumisesta, muuttamisesta ja asumisesta. Aineistoja voi käyttää esimerkiksi historialliseen tutkimukseen, yhteiskunnan rakenteen ja sen muutosten kuvaamiseen ja eri yhteiskuntien vertailuun.

Otosaineisto Yhdysvaltain väestönlaskennasta

IPUMS-USA sisältää Yhdysvaltain väestönlaskentatietoa vuosilta 1850–2000. Yhdysvaltain väestönlaskentavirasto US Census Bureau tekee väestönlaskennan

kymmenen vuoden välein, seuraavan kerran vuonna 2010. IPUMS-USA koostuu noin 60 otosaineistosta, jotka ovat peräisin 15 eri laskennasta. Otoksen koko on eri vuosina erilainen, pienimmillään prosentti ja suurimmillaan viisi prosenttia väestöstä. Jokainen otos on itsenäinen, joten yhtä ihmistä ei voi seurata vuodesta toiseen. Vuosien 2000 ja 2010 väestönlaskentojen välisiltä vuosilta on saatavissa kyselytutkimuksiin perustuvaa dataa.

Kansainvälinen mikrodatta

IPUMS-International on nimensä mukaisesti kansainvälinen väestönlaskenta-aineisto. Siinä on tietoja 279 miljoonasta ihmisestä.

NAPP sisältää tietoja Pohjois-Atlantin vaikutuspiirin maiden väestöstä 1800-luvulta.

nasta ihmisestä 130 väestönlaskennasta yli 40 maasta. Edustettuina ovat muun muassa useat Etelä-Amerikan, Afrikan ja Euroopan maat. Viimeisimmät päivitykset dataan tehtiin tämän vuoden toukuussa, jolloin palveluun lisättiin myös GIS-paikkatietoa.

Pohjoiseurooppalaista väestönlaskenta-aineistoa 1800-luvun lopusta

NAPP, the North Atlantic Population Project, tarjoaa mahdollisuuden tutkia Pohjois-Atlantin vaikutuspiirin maiden väestöä 1800-luvulla. Ainutlaatuisen mikroaineisto sisältää seuraavat täydelliset väestönlaskenta-aineistot: Kanada (1881), Iso-Britannia (1881), Islanti (1870, 1880, 1901), Norja (1865, 1900), Ruotsi (1900) ja USA (1880). Vertailujen helpottamiseksi aineistojen muuttujia on yhdenmukaistettu. Minnesota Population Center on toteuttanut NAPP-hankkeen yhdessä Ottawan, Montrealin, Essexin, Umeån, Bergenin ja Tromsøn yliopistojen sekä Islannin tilastotoimen, Ruotsin arkistolaitoksen ja Tukholman kaupunginarkiston kanssa.

Analysoi verkossa tai lataa itsellesi, maksutta

Jokainen IPUMS-aineisto on dokumentoitu kattavasti. Hankkeen verkkosivuilla on muun muassa muuttujaluettelot.

Aineistoja voi analysoida suoraan verkossa, ja esimerkiksi erilaisten ristiintaulukoiden tekeminen on nopeaa. Laajempia analyysejä varten rekisteröityneet käyttäjät voivat ladata mikrodatan suoraan koneelleen. IPUMS tukee yleisimpiä tilasto-ohjelmistoja (SPSS:ää, SASia ja Stataa). Aineistoja saa käyttää tieteelliseen tutkimukseen ja opetukseen. Rekisteröityminen ja aineistojen käyttäminen on maksutonta.

Tuhansia käyttäjiä ja teratavujen toimituksia

IPUMS-USA-hankkeen koordinaattorin Trent Alexanderin mukaan IPUMS-USA:n, IPUMS-Internationalin ja NAPP-hankkeen verkkosivuihin kohdistui viime vuonna yhteensä yli 2 miljoonaa sivupyyntöä 40 000 eri kävijältä.

– Suurin osa käyttäjistä on luonnollisesti Yhdysvalloista, mutta meillä on runsaasti asiakkaita myös Kanadasta, Isosta-Britanniasta, Espanjasta, Saksasta, Ruotsista, Meksikosta, Ranskasta, Brasiiliasta ja Norjasta, Alexander kertoo.

Alexanderin mukaan kaikilla aineistoilla on käyttäjiä myös Suomesta.

– Suomalaisia käyttäjiä on rekisteröitynyt yhteensä muutamia kymmeniä.

Minnesota Population Center kerää tietoa kirjoista, artikkeleista ja opinnäytteistä, joissa aineistoja on hyödynnetty. Verkkosivuilla olevassa bibliografiassa

Minnesota Population Centerin IT-osaston johtaja Peter Clark ja IPUMS-USA:n koordinaattori Trent Alexander palvelevat myös suomalaisia tutkijoita.

on tällä hetkellä tietoja noin 3000 julkaisusta. Lisäksi käynnissä on kilpailu, jossa palkitaan parhaat IPUMS-aineistoa hyödyntäneet julkaisut.

– Kilpailussa on omat sarjansa edistyneemmille tieteenharjoittajille ja opiskelijoille. Julkaisut pitää ilmoittaa kilpailuun tämän vuoden loppuun mennessä, Alexander sanoo.

Suuren käyttäjämäärän ja aineistojen suuren koon myötä dataa liikkuu verkon kautta giga- ja teratavuittain. Minnesota Population Centerin IT-osaston johtaja Peter Clark antaa esimerkin.

– Syyskuun viimeinen viikko oli aika tyypillinen. Suosituinta aineistoamme, eli IPUMS-USA-dataa, ladattiin 376 kertaa. Ladattujen tiedostojen koko pakkattuna oli yhteensä 45 gigatavua, purettuna puoli teratavua. Muiden hankkeiden aineistoja ladattiin yhteensä saman verran, joten kaikkiaan toimitimme viikon aikana yhden teratavun dataa. ●

Lisätietoja:

<http://www.pop.umn.edu/data>

Tietoarkisto sai keväällä 2009 sosiaali- ja terveysministeriöltä tehtäväkseen sukupuolten tasa-arvoa koskevan tiedon välittämiseen keskittyvän palvelun suunnittelun ja käynnistämisen. Yksivuotisen hankkeen ensimmäinen etappi on verkkopalvelun avaaminen vielä kuluvan vuoden puolella. Uusi verkkopalvelu korvaa vuodesta 2004 toimineen valtakunnallisen naistutkimus- ja tasa-arvoportaali Minnan, joka on nimetty suomalaisen tasa-arvon pioneerin **Minna Canthin** mukaan. Uusi verkkopalvelu perii vanhan Minna-nimen ja koko palvelun nimeksi tulee Tasa-arvotiedon keskus Minna.

Tasa-arvotiedon keskus Minna käynnistyy

Käynnistyshankkeeseen on rekrytoitu kaksi työntekijää. Tietopalveluasiantuntijana toimii **TM Annukka Jamisto**, joka on työskennellyt nykyisen Minna-portaalin suunnittelijana ja ylläpitäjänä useiden vuosien ajan. Käynnistyshanketta vetää VTT **Sari Pikkala**.

Kuluvan syksyn aikana kaksikko on ahkeroinut verkkoportaalin parissa. Joulukuussa avattava uusi Minna-portaali on suomen- ja ruotsinkielinen. Lisäksi julkaistaan suppeampi englanninkielinen versio. Portaaliissa hyödynnetään nykyisen Minna-portaalin aineistoa, mutta suuri osa sisällöstä on uutta. Sivustolla julkaistaan muun muassa toimitettuja uutis- ja ajankohtaisartikkeleita sekä tasa-arvotilastoja. Lisäksi tarjotaan tietoa aihealueittain esimerkiksi koulutuksen, politiikan ja työelämän tasa-arvosta. Verkkopalveluun sisältyy myös asiantuntijatietokanta, tapahtumakalenteri sekä sukupuoli- ja tasa-arvoalan väitöskirjojen tiivistelmäpankki.

Tasa-arvotiedon keskus ja sen verkkopalvelu tarjoaa tietoa laajalle käyttäjäkunnalle. Kohderyhmiä ovat julkinen hallinto, tutkijat, tiedotusvälineet, politiikan ja järjestöjen toimijat ja yritykset – ja kaikki aihepiiristä kiinnostuneet kansalaiset. Käyttäjä- ja tiedontuotta-

Kuva: Helena Laaksonen

Annukka Jamisto ja Sari Pikkala suunnittelevat ja käynnistävät valtakunnallisen Tasa-arvotiedon keskus Minnan toimintaa.

janäkökulmaa on kartoitettu muun muassa tapaamalla viranomaisia ja alan tutkijoita. Kulunut syksy onkin ollut kiireistä yhteistyöverkoston rakentamisen aikaa.

Keväällä hankkeen painopisteenä on paitsi verkkopalvelun ja sen kieliversioiden kehittäminen ja laajentaminen, myös yksilöityihin tietopyyntöihin vastaavan tietopalvelun käynnistäminen. Maksuton tietopalvelu välittää asiakkaille sukupuolten tasa-arvoa koskevaa tietoa ja antaa neuvoja tiedonhaussa. Lisäksi uusi

yksikkö vastaa EU:n vastaperustetulta tasa-arvoinstituutilta saamiinsa tietopyyntöihin.

Käynnistyshanke päättyy toukokuussa 2010. Tasa-arvotiedon keskus Minnan vakinaistamisesta ja pysyvästä sijoituspaikasta tehtäen päätöksiä vuodenvaihteen jälkeen. ●

Lisätietoa:

<http://www.minna.fi/>

<http://www.fsd.uta.fi> Ajankohtaista > Hankkeet

Teksti: Helena Laaksonen

Findikaattori.fi

– suomalaisen yhteiskunnan kehitys numeroina

Uusi tietopalvelu Findikaattori.fi avautui internetissä loka-kuun puolivälissä. Se tarjoaa ajantasaista tietoa suomalaisen yhteiskunnan kehityksestä noin sadan eri elämänalueita kuvaavan indikaattorin avulla.

Findikaattori on Tilastokeskuksen ja valtioneuvoston kanslian yhteistyöprojektin tuote, jonka tavoitteena on parantaa indikaattorityypisen tilastotiedon saatavuutta ja saavutettavuutta.

Palvelu on suunnattu laajalle käyttäjäkunnalle. Yhtenä tärkeänä kohderyhmänä ovat poliitikot ja heitä avustavat virkamiehet, joilla on ollut vaikeuksia löytää tarvitsemaansa tietoa nykyisin tarjolla olevasta massasta.

Findikaattorin kuviot ja taulukot päivittyvät suoraan tietokannasta pian sen jälkeen, kun tiedon tuottaja julkaisee uudet tiedot. Tiedon käyttäjän ei tarvitse tietää, kuka hänen etsimäänsä tietoa tuottaa, vaan hän voi hakea tietoa palvelusta aiheen perusteella. Aiemmin on pitänyt osata hakeutua oikean tiedon tuottajan verkkopalveluun tai painettujen julkaisujen äärelle.

Tuorein tieto teemoittain

Tiedot on ryhmitelty teemoittain ja hallitusohjelman politiikkalohkojen mukaan. Jokaisesta indikaattorista on tarjolla tuorein tilastotieto kuviona, analyysitekstinä ja taulukkona. Lisäksi indikaattorin yhteydessä julkaistujen linkkien kautta pääsee käsiksi esimerkiksi OECD:n julkaisemiin kansainvälisiin vertailutietoihin.

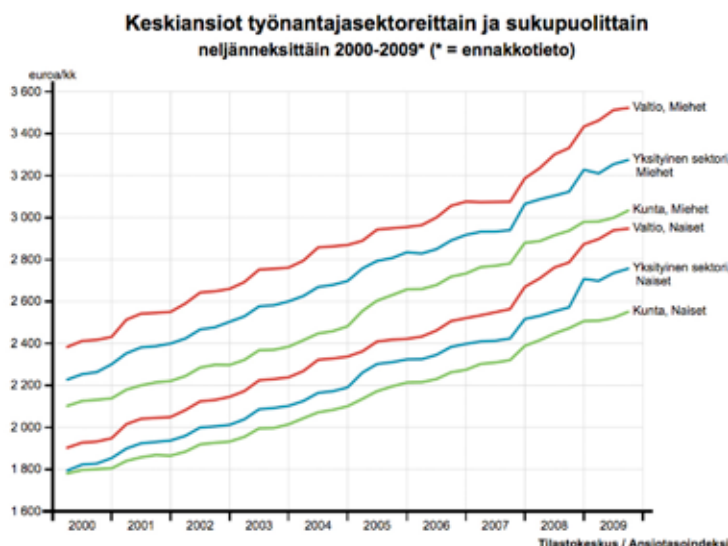
– Findikaattori piirtää kuviot paremmin kuin mikään muu palvelu, kehuu valtioneuvoston kanslian politiikka-analyysiyksikön projektipäällikkö **Ulla Rosenström**.

Palvelun ytimenä on Tilastokeskuksessa käyttöön otettu jakelutietokantavellus *Verti*, joka tuottaa automaattisesti päivittyvät taulukot ja korkealaatuiset tilastokuvio. Tiedot saa tallennettua omalle koneelle helposti kuvana, tekstinä tai taulukkona. Findikaattorin tietoja jatkokäytettäessä lähteenä mainitaan indikaattorin tuottanut organisaatio.

Tietoarkistosta Findikaattoriin

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto toimittaa Findikaattoriin suomalaisten maanpuolustustahtoa kuvaavan indikaattorin tiedot. Maanpuolustustahtoa mitataan maanpuolustuksen suunnittelukunnan, MTS:n, tutkimuksissa, jotka arkistoidaan tietoarkistoon heti tutkimusraportin julkaisemisen jälkeen. ●

Tutustu palveluun: www.findikaattori.fi

Findikaattorista kopioidussa esimerkkikuviassa on esitetty ansiotasoindeksin kehitys työnantajasektoreittain sukupuolen mukaan 2000-luvulla. Indeksini kuvaa koko-aikaisten palkansaajien säännöllisen työajan keskiansioiden kehitystä. (Lähde: Tilastokeskus/ Ansiotasoindeksi). [Haettu 24.9.2009]

Teksti: Hannele Keckman-Koivuniemi, Mari Kleemola ja Helena Laaksonen
Kuvat: iStockphoto

Dataa verkossa

– Etsi, analysoi, lataa, tutki

Vertailevan yhteiskuntatieteellisen tutkimusdatan saatavuus jatkokäyttöön on yksinkertaistunut viime vuosina. Tietoarkistot ja kansainväliset tutkimushankkeet ovat julkaisseet dataportaaleja, joiden kautta rekisteröityneillä käyttäjillä on mahdollisuus analysoida aineistoja verkossa tai ladata niitä omalle koneelleen tarkempia analyysejä varten. Rekisteröityminen on useimmiten nopeaa ja helppoa. Esittelemme tässä neljä verkossa toimivaa datapalvelua. Tietoarkiston verkkosivujen osiossa *Kansainväliset aineistot* on linkkejä ja tietoa useista muista verkossa saatavana olevista aineistoista.

Kansainväliset aineistot: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/>

Kansainvälisiä ja saksalaisia aineistoja koneellesi napin painalluksella

Saksan tietoaarkisto GESIS arkistoi ja jakelee useita kansainvälisiä kyselytutkimusaineistoja. Suosituimmat aineistot GESIS julkaisee ZACAT-verkko palvelus- saan, jossa voi tutustua tutkimusaineistojen kuvailutietoihin, tehdä analyysejä ja ladata aineistoja omalle koneelleen.

Tutkimusaineistot on kuvailtu kattavasti. ZACAT sisältää aineiston tekijä-, otanta- ja keruutietojen lisäksi muun muassa kysymysten ja vastausvaihtoehtojen sanamuodot. Haun pystyy kohdistamaan esimerkiksi datatiedoston muuttujiin tai muuttujien arvojen selitteisiin. ZACAT-palvelussa voi myös ajaa ristiintaulukot ja regressioanalyysit sekä tehdä pylväs- ja viivakuviot. Halutessaan voi ladata koko datan tai sen osan suoraan koneelleen esimerkiksi SPSS-, SAS- tai Stata-tiedostona. Palvelu on englanninkielinen.

ZACATin tutkimusaineistoja saa käyttää tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun. Sekä itse palvelun että aineistojen käyttö on maksutonta. Kuvailutietoja pääsee katsomaan vapaasti, mutta vain rekisteröityneet käyttäjät voivat analysoida aineistoja ja ladata niitä koneelleen. Rekisteröityminen onnistuu näppärästi verkkolomakkeella.

Suomalaiset käyttäjät voivat tilata sekä ZACATissa julkaistuja aineistoja että muita GESISin arkistoitavia aineistoja myös Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta.

Lisätietoja:

<http://zacat.gesis.org/>

<http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/>

Esimerkki ZACAT-palvelun ristiintaulukoinnista: Miesten ja naisten Internetin käyttö vapaa-ajalla. Aineisto International Social Survey Programme 2007: Leisure Time and Sports.

Aineistot ZACAT-palvelussa

International Social Survey Programme (ISSP). Kansainvälinen vuosittain kerättävä vertailututkimusaineisto, jossa on mukana 45 maata. Tuorein saatavilla oleva aineisto on vuonna 2007 kerätty vapaa-ajan viettoa kartoittanut kysely.

Eurobarometrit. Euroopan komission rahoittamia käytinkyselyjä, joilla tutkitaan EU-kansalaisten sosiaalisia ja poliittisia mielipiteitä. Eurobarometrejä kerätään yleensä kaksi kertaa vuodessa. Aineistot tulevat tiedeyhteisön käyttöön viimeistään kaksi vuotta aineistonkeruun jälkeen.

European Values Study. Aineistojen avulla voi analysoida eurooppalaisten asenteita, arvomaailmaa ja elämäntilannetta. Saatavilla kolmen keruukauden aineistot: 1981, 1990 ja 1999/2000.

Itäeurooppalaiset aineistot. Asenteita, elinoloja ja yhteiskunnan tilaa kartoittavia kyselyaineistoja sekä vaalitutkimuksia pääosin 1990-luvulta useimmista entisistä sosialistisista maista.

Vaalitutkimusaineistot. Saksan liittotasavallan vaaleihin liittyviä kyselytutkimuksia vuosilta 1949–2002 sekä osavaltioittaisia vaalikyselyjä 1960-luvulta alkaen.

Politiikkabarometri. Saksalaisten poliittiseen käyttäytymiseen ja asenteisiin paneutuva aineistosarja kattaa vuodet 1977–2007.

Lapsuus- ja nuoruusaineisto. Vuosina 1991–1997 kerätty pitkittäisaineisto antaa tietoa saksalaisten lasten ja nuorten elämästä Berliinin muurin sortumisen jälkeen.

.... Vertailevaa vaalidataa verkossa: Comparative Study of Electoral Systems (CSES)

Kansainvälinen vaalitutkimusohjelma CSES tarjoaa vertailevaa tietoa yli 50 maan kansalaisten osallistumisesta valtiollisiin vaaleihin. Ohjelmassa on kerätty tutkimusaineistoja vuosina 1996–2001 ja 2001–2006. Kolmas aineistonkeruu on parhaillaan käynnissä.

Hanketta hallinnoivat CSES, Saksan tietoaarkisto GESIS ja yhdysvaltalaisen Michiganin yliopiston politiikan tutkimuksen keskus CPS. Kyselylomake ja kunkin keruukierroksen teemat sovitaan eri maiden tutkijoiden yhteistyönä. Vaalien jälkeen kerättyjen kyselyaineistojen lisäksi hanke kerää tietoja osallistujamai-

den vaalijärjestelmistä, vaaleista, puolueista ja poliittisista kysymyksistä.

Suomi liittyi CSES-verkostoon vuonna 2002 professori **Lauri Karvosen** ja professori **Heikki Paloheimon** johdolla. Suomen aineistot kerätään osana eduskuntavaalitutkimuksia.

Kaikkien osallistujamaiden tiedot sisältävät CSES-datatiedostot ja niiden kuvailutiedot voi ladata maksutta hankkeen englanninkielisiltä verkkosivuilta. Tällä hetkellä saatavilla on kahden ensimmäisen keruuaallon yhdistelmäaineistot CSES 1 ja CSES 2. Datat saa SPSS-, SAS- ja Stata-tiedostoina. Lataaminen omalle

koneelle vaatii rekisteröitymisen. Lisäksi ensimmäisen keruuaallon CSES-dattaa voi analysoida verkossa.

Lisätietoa:

CSES: <http://www.cses.org/>

Kansainväliset aineistot tietoaarkistossa: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata>

FSD1260 Eduskuntavaalitutkimus 2003: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD1260/>

FSD2269 Eduskuntavaalitutkimus 2007: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2269/>

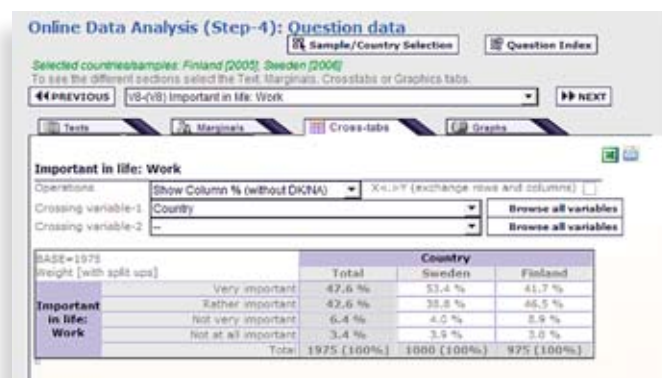
World Values Survey – Yli neljännesvuosisata arvotutkimusta

Kansainvälisen vertailevan arvotutkimuksen uranuurtajan World Values Survey - eli WVS-tutkimusryhmän verkkopalvelussa on saatavana tutkimusaineistoja kolmelta vuosikymmeneltä. Tarjolla on sekä jokaisen viiden keruuaallon kansainvälinen datatiedosto että kaikki tähän mennessä kerätyt viisi aaltoa sisältävä yhdistelmäaineisto. Osaa WVS-aineistoista voi analysoida myös verkossa.

WVS 1981–2005 -aineisto sisältää 87 yhteiskunnassa kerätyt yli 256 000 henkilön haastattelut. Ensimmäinen WVS-aineisto kerättiin 1980-luvun alussa. 1990-luvun alusta lähtien aineistoja on kerätty noin viiden vuoden välein. Seuraava aineistonkeruu alkaa vuonna 2010. WVS-kyselyissä kartoitetaan suurelta osin yhtenevin, strukturoiduin kyselyin eri maiden kansalaisten toimintaa ja yhteiskunnallisia arvoja ja asenteita.

Aineistojen analysointi verkossa ei edellytä rekisteröitymistä käyttäjäksi. Jos tutkija haluaa ladata datatiedos-

Työn merkitys suomalaisille ja ruotsalaisille WVS 2005–2006. Lähde: World Values Survey, Online Data Analysis. [Haettu 18.10.2009.]

ton analysoitavaksi jollakin tilasto-ohjelmistolla, hänen pitää täyttää rekisteröitymislomake verkossa. Lomakkeessa kysytään käyttäjän yhteystietoja ja perustietoja aineiston käyttötarkoituksesta. Lisäksi käyttäjän pitää sitoutua noudattamaan käyttöehtoja voidakseen ladata datan.

WVS-aineistot ovat tarjolla SPSS-, SAS- ja Stata-käyttäjille. Maksuton datatapa palvelu on sekä englannin- että espanjankielinen. Tutkimusohjelman verkkopalvelussa on datatiedostojen lisäksi runsaasti kuvailevaa ja taustoittavaa tietoa

sekä tietoa aineistoista tuotetuista julkaisuista. Joitakin artikkeleita on julkaistu verkossa pdf-versioina.

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto jakelee WVS:n 3.–5. keruuaaltojen suomenkielisiä Suomen aineistoja. Niitä voi tilata tutkimus-, opiskelu- ja opetustarkoituksiin.

Lisätietoa:

Tutkimusohjelman verkkosivut: <http://www.worldvaluessurvey.org/>

Tietoaarkiston WVS-sivu: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/wvs.html>

Poliittiset ohjelmatekstit tutkimus- ja opetuskäytössä

Rauli Mickelsson on käyttänyt Poliittisten ohjelmien tietovarantoa POHTIVAA ja sen esiasetta – Jyväskylän yliopistossa säilytettyjä ja osin digitoituja poliittisia ohjelmatekstejä – tutkimuksessa ja opetuksessa. Hän kertoo tässä kirjoituksessa kokemuksistaan ja siitä miksi puolueohjelmia kannattaa tutkia ja mitä ne voivat tarjota myös vaikkapa kulttuurin tutkijalle.

Teksti: Rauli Mickelsson, dosentti,
valtiovaltio-opin yliassistentti,
Tampereen yliopisto
Kuvat: iStockphoto

POHTIVAn avaaminen on jännittävä kokemus. Kun napsauttaa painiketta ”Selaa ohjelmia”, tulee silmien eteen luettelo kaikista puolueista, joista on löytynyt jonkinlainen ohjelmapaperi. Puolueita on noin 60, myös useita toimintansa lopettaneita. Suuri osa puolueista ei ole koskaan saanut ainutakaan kansanedustajan paikkaa. Puolueiden nimetkin ovat eksoottisia, kuten esimerkiksi Pulaliike, Suomen Kristillinen Työväenliitto tai Luonnonlain puolue. Toki sivuilta löytää helposti keskeisimmät puolueet. Lähes kaikilla niistä on edelleen eduskuntapaikkoja. Ainoastaan liberaali haara – sen puolueet, vanhemmat ja uudemmat Nuorsuomalaiset, Edistyspuolue, Kansanpuolue, Vaapaamielisten liitto ja Liberaalinen Kansanpuolue, ovat kuihtuneet pois.

Ohjelmia lukiessa tulee mieleen väite puolueiden samanlaistumisesta. Samaan

aikaan toimineet puolueet ovat todella muistuttaneet toisiaan monessa suhteessa. Tosin samanlaistuminen on kiihtynyt, varsinkin 1960-luvulta lähtien. Suomalaisen puolueiden synnyn aikana porvaripuolueet ottivat kantaa suuriruhtinaskunnan hallintomuotoon ja kielikysymykseen. Sosialidemokraattinen puolue sen sijaan pyrki olemaan osa kansainvälistä sosialidemokraattista liikettä ja puhui työväenluokan oikeuksista ja varsinkin yleisestä ja yhtäläisestä ääni-oikeudesta. Vuoden 1905 suurlakon seurauksena Suomeen saatiin paitsi yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, myös nykyisen puoluekentän keskeisin osa. Vuosisadan alkupuolella luokkarajat olivat kiinteät. Tutkijat puhuvatkin leiri-Suomesta, joka syntyi viimeistään sisällissodan jälkeen. Puolueet puolustivat omaa leiriään. Vaikka leirien ja puolueiden rajat oli ilmaistu jyrkästi muun muassa toi-

sia puolueita ohjelmissa kritisoiden, oli ohjelmissa jotain samaakin.

Toisen maailmansodan jälkeen voimistunut teollistuminen laittoi vauhtia puolueohjelmien modernisointiin. Puolueet lähentyivät toisiaan ja Maalaisliitto halusi jopa ottaa joitakin kansantalouden kannalta keskeisiä tuotantovälineitä yhteiskunnan haltuun. 1960-luvulla kaikki puolueet halusivat rakentaa hyvinvointiyhteiskuntaa. 1980-luvulla puhuttiin ympäristönsuojelusta ja sukupuolten tasa-arvosta huomattavasti painokkaammin kuin aiemmin. Uusliberalismi näkyi puolueohjelmissa 1990-luvulla ja ilmastonmuutos ja globalisaatio nykyohjelmissa.

Puolueohjelmista ajan henki

Puolueohjelmien luonne asettaa mielenkiintoisen lähtökohdan yhteiskunta- ja kulttuuritutkijalle. Vaikka puolueohjelma saattaisikin olla yhden henkilön kirjoittama, on sen kuitenkin hyväksynyt koko puolue, tai jos ei, niin oppositio on marssinut ulos ovet paukkuen samaan aikaan, kun puheenjohtaja on paukuttanut nuijaa ohjelman hyväksymiseksi. Puolue-eliitin kirjoittamia puolueohjelmia tehtiin 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla. 1980-luvulta lähtien erityisesti periaateohjelmien työstämiseen on haluttu valjastaa koko puolueväki ja suurempikin joukko kansalaisia.

Puolueohjelmista voi etsiä paitsi puolueen kantoja polttaviin yhteiskunnallisiin kysymyksiin myös tietyille ajalle tyypillisiä ajattelutapoja. Varsinkin laajan järjestökäsittelyn saanut puolueohjelma on antoisa raportti ohjelmantekohetkellä vallinneesta maailmankuvasta ja mielipiteistä. Puolueohjelmat ovat puolueisuuden kivijalka. Niissä on kerrottu keitä me olemme ja mihin me pyrimme. Niissä kerrotaan usein myös keitä ja mitä me vastustamme. Puolueisuus muodostuu puheesta, kirjoituksista, lauluista ja kuvista. Periaateohjelmiin on kirjattu oman puolueisuuden ydin, identiteetti ja eetos.

POHTIVA – Poliittisten ohjelmien tietovaranto

POHTIVA-tietovarannossa on suomalaisten puolueiden voimassa olevia ja entisiä ohjelmia sekä muita keskeisiä poliittisia tekstejä. Varannossa on yhteensä 829 ohjelmaa kaikkiaan 57 puolueelta vuosilta 1880–2008. Ohjelmia voi selata puolueittain tai muin ehdoin järjestettynä ja niihin voi kohdistaa sanahakuja. Lisäksi voimassa olevat yleisohjelmat on listattu erikseen.

Tietovaranto on otettu käyttöön vuoden 2006 lopussa. POHTIVAan lisätään ohjelmia sitä mukaa kun niitä saadaan hankittua. Jatkossa kokoelma kattaa kaikki puolueohjelmat 1800-luvun lopulta nykypäivään.

<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>

Kysymyksiä ohjelmateksteille

Puolueohjelmien tutkimiseen voi olla monta syytä. Ainoastaan mielikuvitus antaa rajat tutkimusongelman keksimiselle. Ohjelmista voi tutkia puoluekäsitysten muutoksia, puolueiden ideologian muuttumista: Miten puolue on suhtautunut eri aikoina sosialismiin ja markkinatalouteen? Mikä on ollut tietyn puolueen kanta sukupuolten tasa-arvoon eri ohjelmissa? Viliseekö puolueohjelman teksti maskuliinisia vai feminiinisiä käsitteitä? Puolueohjelmätietokanta antaa erinomaiset mahdollisuudet käsitehistorialliseen tutkimiseen, vaikka tällaiseen tutkimukseen tarvitaan muutaakin materiaalia.

Tutkimusongelma sanelee käytettävissä olevan metodin. POHTIVAn tietokanta antaa mahdollisuuden käyttää niin kvantitatiivista kuin kvalitatiivista metodia tai näiden yhdistelmää. Ohjelmista voi etsiä käsitteiden määrittelyä. Niitä voi tutkia kertomusanalyysin keinoin. Ohjelmien argumenttien rakennetta voi tutkia kuten myös puolueen identiteettiä tai suhteita toisiin puolueisiin.

Digitoinnin myötä uudet välineet käyttöön

Olen käyttänyt POHTIVAn esiaseteita, kun Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitoksella ryhdyttiin muuntamaan paperista ohjelmamateriaalia sähköiseen muotoon. Kun aikaa vievää skannaamista ja koneelle kirjoittamista oli kerran tehty, pystyi tutkija heti tarttumaan olennaiseen – ohjelmien analysointiin. Puolueohjelmien sähköinen muoto tarjoaa uusia mahdollisuuksia sekä kvantitatiiviselle että kvalitatiiviselle ohjelmätutkimukselle, koska tällöin pystytään käyttämään tekstintulkintaohjelmia. Tekstintulkintaohjelmien avulla voi tehdä aivan erilaista tutkimusta kuin kynällä ja laskimella. Ohjelmat jäsentävät tutkimusprosesseja ja mahdollistavat erilaisia lukemisen tapoja. Kvantitatiivinen tutkimustapa antaa mahdollisuuden käydä läpi systemaattisesti runsaan määrän tekstejä. Tietokoneohjelmat laskevat eri käsitteiden tiheyksiä ja liittymisiä toisiin käsitteisiin. Kvantitatiiviseen muotoon muutetusta tekstistä voi tehdä tilastollisia mittauksia.

• • • Kvalitatiiviseen tekstintulkintaan tehdyt ohjelmat kuten NVivo ja Atlas/ti lähtevät liikkeelle hermeneutisesta ajattelusta ja varsinkin Anselm L. Straussin kehittelemästä Grounded Theory -suuntauksesta. Niiden avulla pystytään käymään läpi suuria määriä erilaisia materiaaleja. Ohjelmat laskevat eri sanojen määrät. Niillä pystyy sekä etsimään käsitteiden kontekstit että myös sen, miten tietyt käsitteet liittyvät toisiin käsitteisiin sekä tietysti sen, ketkä ovat käyttäneet tietyn tyyppisiä kertomuksia, käsitteitä tai argumentteja.

POHTIVAssa on ohjelmat eroteltu puolueittain, siellä on myös painike ”tee sanahakuja”, jonka avulla voi etsiä tiettyjen käsitteiden esiintymistä ohjelmissa. Käsitteitä etsittäessä pitää huomioida, ettei yhden käsitteen haku riitä. Puolueiden kantaa armeijaan tutkittaessa pitää hakea armeija-käsitteen lisäksi ainakin käsitteet puolustusvoimat, maanpuolustus, rauha ja vanhahtavan tuntuiset sotaväki, isänmaan puolustus ja sotalaitos.

Sanojen esiintymistiheyden laskemiseksi on tehty myös erilaisia ohjelmia. Tämän tyyppisessä tutkimuksessa olisi hyvä, jos kaikkien puolueohjelmien kaikki käsitteet voisi luetteloida ja laskea sanojen esiintymistiheydet. Tämän avulla voisi etsiä puolueohjelmista oikeanlaiset merkkijonot.

Kvalitatiiviseen tekstintulkintaan tarkoitettujen ohjelmien kuten Atlas/tin ja NVivon avulla voi sitten etsiä sanoille esiintymisympäristön eli kontekstin. Molemmilla ohjelmilla voi tehdä laajoja hakuja ja luokitteluja. Atlas/ti tekee *mindmappien* kaltaisia verkostoja, jossa tutkija voi itse määrittellä eri luokittelujen suhteet toisiinsa. NVivo tekee puumaisia hierarkkisia ”organisaatiokaavioita”, joissa katsotaan mikä käsite luokituu mihinkin kategoriaan. Molemmat ohjelmat ovat huomattavan monipuolisia. Vaikka ne on alun perin suunniteltu pitäen mielessä kvalitatiiviset haastattelututkimukset, soveltuvat ne erinomaisesti puolueohjelmien kaltaisen valmiin raakadatan tutkimiseen. ●

Teksti: Virpi Pietikäinen, suunnittelija,
Kansalliskirjasto, FinELib-palveluyksikkö
Kuva: Jani Sassali

FinELib verkko- aineistojen hankkijana

Kansallinen elektroninen kirjasto, FinELib, on Kansalliskirjaston yksikkö, joka hankkii asiakkaidensa käyttöön tietokantoja, elektronisia lehtipaketteja ja muuta maksullista verkkomateriaalia. FinELib palvelee Suomen yliopistoja, ammattikorkeakouluja, tutkimuslaitoksia ja yleisiä kirjastoja.

Kansallinen elektroninen kirjasto, FinELib, hankkii kirjastojen asiakkaiden käyttöön ulkomaisia ja kotimaisia eri alojen kokotekstilehtipaketteja, viitetietokantoja, elektronisia kirjoja ja kirjaketteja sekä viitteidenhallintaohjelmia. Vuonna 2009 FinELibillä on voimassa 55 lisenssisopimusta, joihin kuuluu noin 200 aineistoa. Yhteensä aineistot sisältävät lähemmäs 20 000 elektronista kokotekstilehteä, noin 300 000 elektronista kirjaa ja satoja viitetietokantoja. Esimerkiksi *Elsevier ScienceDirect*, *ISI Web of Science*, *Ebrary* ja *RefWorks* ovat FinELibin Suomen kirjastoille hankkimia aineistoja. Vuodelle 2010 neuvottelussa ovat esimerkiksi *Scopus* ja *World Development Indicators*.

Oppilaitoksia ja tutkimuslaitoksia FinELibissä edustavat niiden kirjastot. FinELib neuvottelee kirjastojen puolesta aineistojen hinnoista ja käyttöehdoista ja tekee lisenssisopimuksia kustantajien ja aineistotoimittajien kanssa. Aineistojen sopimuskaudet vaihtelevat kestoltaan vuodesta neljään vuoteen.

Aineistoja eri käyttäjäryhmille

Kirjastojen edustajista muodostetut eri tieteenalojen asiantuntijaryhmät esittävät vuosittain FinELibille uusia aineistoja. FinELibin konsortiorryhmä valitsee esitetyistä aineistoista neuvotteluun otettavat. Konsortiorryhmässä ovat edustettuina FinELibin asiakaskirjastot eri aloilta. Kirjastot tilaavat FinELibin aineistotarjonnasta niitä aineistoja, joiden katsot olevan tärkeitä omalle asiakaskunnalleen. Aineistovalikoima siis vaihtelee organisaatioittain niiden erilaisten käyttäjäryhmien mukaan.

Muodostamalla aineistokonsortioita ja neuvottelemalla pitkäkestoisia sopimuksia saadaan aineistojen hinnoista alennuksia, joita yksittäinen organisaatio itsenäisesti hankkimalla ei yleensä saavuta. Myös käyttöehdot pyritään neuvottelemaan sellaisiksi, että aineistojen käyttö organisaatioissa olisi asiakkaalle mahdollisimman joustavaa ja että aineistoista saataisiin mahdollisimman suuri hyöty. Esimerkiksi aineistojen etäkäyttö ja käyttö opetus- ja kurssimateriaalina pyritään mahdollistamaan.

FinELibin kautta hankitut aineistot ovat kunkin organisaation omien asiakkaiden käytössä. Esimerkiksi yliopistoissa aineistot lisensioidaan tutkijoiden, opettajien ja opiskelijoiden käyttöön. Ne ovat yleensä vapaasti käytettävissä organisaation verkossa ja useimpia aineistoja voi käyttää myös etäyhteydellä esimerkiksi kotoa käsin. Yleisissä kirjastoissa aineistot ovat useimmiten käytössä kirjaston tiloissa, mutta myös jotkut yleiset kirjastot tarjoavat mahdollisuutta aineistojen etäkäyttöön.

FinELib kiinnittää sopimuksissaan huomiota myös käyttöehtojen selkeyteen. Kaikkien aineistojen käyttöehdoista laaditaan loppukäyttäjää ajatellen sekä suomen- että englanninkieliset tiivistel-

mät. Käyttöehdot vaihtelevat aineistotain ja ne voi tarkistaa esimerkiksi FinELib-wikistä.

Nelli porttina aineistoihin

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut sekä jotkut yleiset kirjastot tarjoavat aineistonsa käyttöön Nelli-portaalin kautta. Nelli-portaalissa voi paitsi tehdä tiedonhakuja eri aineistoista, myös päästä aineistojen omiin käyttöliittymiin. Nelliin on koottu tietoa kustakin aineistosta, muun muassa sisällöstä ja käyttöehdoista. Kullakin organisaatiolla on oma, paikallinen Nelli-portaalinensa. Niiden ulkonäkö voi vaihdella, mutta toimintaperiaate on sama.

Kirjastot hankkivat merkittävän osan verkkoaineistoistaan FinELib-palvelun kautta. Vuonna 2008 FinELib-hankintojen osuus oli yliopistojen verkkoaineistojen euromääräisistä hankinnoista

Virpi Pietikäinen työskentelee Kansallisen elektronisen kirjaston suunnittelijana.

noin 80 prosenttia ja ammattikorkeakoulujen verkkoaineistojen hankinnasta noin 60 prosenttia. Vuonna 2007 FinELib teki käyttäjäkyselyn, jossa selvitettiin muun muassa käyttäjien kokemuksia siitä, kuinka hyvin oman alan elektronisia aineistoja omassa organisaatiossa on käytettävissä. Yliopistoissa 60 prosenttia, tutkimuslaitoksissa 70 prosenttia ja ammattikorkeakouluissa 40 prosenttia vastaajista löysi oman organisaationsa tarjonnasta hyvin tai erittäin hyvin oman alansa keskeiset aineistot. Käyttäjät sekä esimerkiksi yliopistojen laitokset ja tiedekunnat voivat vaikuttaa aineistojen hankintaan antamalla kirjastoilleen palautetta ja tekemällä niille hankintaehtotuksia välitettäväksi FinELib-konsortiolle. ●

Lisätietoja:

FinELib-wiki <http://wiki.helsinki.fi/display/FinELib/FinELib-wiki>

FinELibin käyttäjäkysely
<http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/finelib/vaikutavuus/kayttajakysely.html>

**Vuonna
2009
FinELibillä
on voimassa
55 lisenssi-
sopimusta,
joihin kuuluu
noin 200
aineistoa.**

Teksti ja kuva: Helena Laaksonen

Tilastokeskus kehittää tilasto-aineistojen etäkäyttöjärjestelmää

Suomalaiset tutkijat ovat ehtineet jo tovin haikailla tilastoaineistojen etäkäyttömahdollisuuden perään. Muutamissa Euroopan maissa kun tiedetään olevan käytössä toimiva järjestelmä. Keväällä 2008 Tilastokeskuksen yritysaineistojen tutkimuslaboratorio käynnisti hankkeen, jossa yritysaineistojen etäkäyttöä on valmisteltu ja testattu. Koekäyttäjinä on ollut parikymmentä tutkijaa keskeisistä taloudellisista tutkimuslaitoksista.

Tilastokeskuksen yritysaineistojen tutkimuslaboratorio on ottanut etäkäyttökokeiluun mukaan yritysaineistoja, joita on aiemmin voinut käyttää tietosuojasyistä vain tutkimuslaboratorion tiloissa.

– Tämä on aiheuttanut muun muassa alueellisen tasa-arvon ongelmia, kertoo projektia johtanut **Jouko Verho**.

Etäkäyttöhanke luo mahdollisuudet

tämän ongelman ratkaisemiseksi, vaikka pilottivaiheessa käyttäjät ovatkin maantieteellisesti edelleen lähellä Tilastokeskusta. Järjestelmää ovat testanneet Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen, Palkansaajien tutkimuslaitoksen, Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkijat. Alustava palaute on ollut Verhon mukaan myönteistä.

Mallia Tanskasta ja Hollannista

Tutkimuslaboratorion etäkäyttöjärjestelmän teknisen toteutuksen mallina ovat toimineet Tanskan ja Hollannin järjestelmät. Sisällöllisiä eroja aiheuttavat muun muassa kansallisen lainsäädännön erot.

Aineistojen etäkäyttö sallitaan vain turvallisesta paikasta. Käyttäjä paikallistetaan tutkimuslaitosten IP-osoitteiden avulla. Tämän lisäksi hänen on

Jouko Verho on työskennellyt Tutkimuslaboratorion etäkäyttö-hankkeen projektinjohtajana.

asennettava koneelleen VPN-ohjelma, jonka avulla järjestelmään voi kirjautua turvallisesti.

Testausvaiheessa ongelmia on aiheutunut juuri kirjautumisjärjestelmä, joka korvataan toimivammalla ratkaisulla.

– Tarjolla on useita vaihtoehtoisia tapoja. Tällä hetkellä vahvin ehdokas on tekstiviestitunnistaminen. Tekstiviestitunnistamisessa käyttäjälle lähetetään koodi, jonka käyttäjä syöttää palveluun kirjautuessaan normaalien tunnusten lisäksi, Verho kertoo.

Tulostettavan datan esitarkistus

Aineistot sijaitsevat Tilastokeskuksen erillisellä palvelimella, jolla myös analyysit tapahtuvat. Tutkijalla on käytössään oma ”työpöytä” ja hakemisto, johon työt tallennetaan. Hän voi työskennellä kuten omalla tietokoneellaan. Hänellä on käytössään yleisimmät tilasto-ohjelmit Windows-ympäristössä. Käyttäjä ei kuitenkaan voi siirtää järjestelmästä ulos mitään ilman ennakkotarkistusta.

– Testivaiheessa ylläpitäjä tarkistaa siirrettävän aineiston ”käsini”, mutta osa tarkistustyöstä on tarkoitettu automatisoida, kun etäkäyttöjärjestelmän käyttäjäkunta laajenee. Tanskassa ja Hollannissa on käytössä satunnaistarkistus, jolloin osa tarkistuksista voidaan arpoa. Tuloksia voidaan myös ennakkotarkistaa koneellisesti eli käydä läpi esimerkiksi tiedostomuoto ja koko, selostaa Verho.

Etäyhteys perustuu Tilastokeskuksen ja asiakasorganisaation väliseen sopimukseen. Tutkimushankkeet tarvitsevat edelleen käyttöluvan ja saavat järjestelmään projektitunnuksen, jota tutkijat käyttävät omien salasanojensa lisäksi kirjautuessaan järjestelmään.

Rekisteriaineistojen etäkäyttöä selvitetään

Rekisteritutkimuksen tukikeskus, ReTki, ja tieteen tietotekniikan keskus, CSC, ovat aloittaneet opetusministeriön rahoituksella rekisteriaineistojen etäkäyttöä valmistelevan selvitystyön. Kesällä 2009 alkanut valmisteluhanke päättyy vuoden 2010 lopussa.

Hankkeen tehtävänä on laatia suunnitelma rekisteriaineistojen etäkäyttöjärjestelmästä. Useissa maissa, kuten Ruotsissa ja Tanskassa, on jo käytössä rekisterien etäkäyttöjärjestelmä, joka helpottaa rekisteritietojen tietoturvallis- ta käyttöä tutkimuksessa.

Järjestelmissä rekisteritietoja ei siirretä tutkijan omalle tietokoneelle. Tutkijat pääsevät omalta tietokoneeltaan etäkäyttöjärjestelmän palvelimelle, jossa he voivat käsitellä aineistoja ikään kuin ne olisivat heidän omalla tietokoneellaan. Alkuperäisiä aineistoja säilytetään palomuurin takana. Tutkijat voivat poimia rekistereistä tietoja ja analysoida niitä. Järjestelmästä ulos he saavat vain anonymisoituja analyysien tuloksia.

Valmisteluhanke selvittää järjestelmän toimintavaihtoehdot, etäkäytön piiriin tulevat rekisterinpitäjät ja aineistot, tietotekniset ratkaisut, hallinnolliset ja lainsäädännölliset esteet ja muutostarpeet. Myös järjestelmän kustannukset rakentamis- ja käyttövaiheessa arvioidaan. Hanke suunnittelee järjestelmälle myös rahoitusmallin.

Lähteet ja lisätietoja:

ReTkin tiedote: http://retki.stakes.fi/Fl/toiminta/Muut_tapahtumat/etakaytto.htm

Ruotsin tilastokeskuksen sivut: väliotsikko ”Mikrodatatietokone”:

<http://www.ssd.scb.se/Databaser/dbinfo.asp>

Etäkäyttö ehkä yliopistoillekin

Tavoitteena on tehdä järjestelmästä pysyvä palvelu ja ottaa sen piiriin myös muita keskeisiä Tilastokeskuksen aineistoja. Etäkäyttösovelluksia voisivat solmia myös muun muassa yliopistot. Etäkäytön jatkuvuus ja aineistotarjonnan ja käyttäjäkunnan laajentaminen hankkeen jälkeen vaatii tuntuva lisärahoitusta.

Etäkäyttö olisi maksullista toisin kuin esimerkiksi Ruotsin järjestelmässä. Toisaalta käyttöluvat todennäköisesti halpenisivat nykyisestä tasosta. Oikean ja oikeudenmukaisen maksun määrittäminen on Verhon mukaan työlästä. Todennäköisesti maksut perustuisivat käyttö- lupapäätösmaksuun, organisaatiokohtaiseen liittymismaksuun ja käyttökuu-

kausiin. Käyttäjän analyysien tarkistusten määrä vaikuttaisi maksuun myös osittain.

– Täydellinen maksuttomuus varmas- ti kuormittaisi järjestelmää. Jos tulosten tarkistaminen olisi maksullista, ei tulisi turhia tarkistuksia, arvelee Verho. Tutkijat tarkistuttaisivat vain ne tulokset, jotka sisällytetään tutkimukseen, ja välivaiheen kokeilut jäisivät tarkistamatta.

Etäkäyttöhanke päättyi lokakuun lopussa. Hanke on saanut rahoituksensa Tilastokeskuksen varoista. ●

Lisätietoja:

Yritysaineistojen tutkimuslaboratorio:
<http://www.stat.fi/tup/yritysaaineistot/>

Teksti ja kuvat: Helena Laaksonen

Yhteiskuntatieteellinen tietoarquivo järjesti syyslukukaudella kaksi seminaaria yhteistyökumppaneidensa kanssa. Syyskuussa Jyväskylän yliopistossa käsiteltiin köyhyystutkimuksen aineistoja ja lokakuussa Helsingin yliopistossa keskusteltiin tutkimusaineistojen tiedonhallinnasta.

Tutkimuksen tiedonhallinnan seminaari kiinnosti yli sataa osallistujaa.

Seminaareja tutkimuksen tiedonhallinnasta ja köyhyystutkimuksesta

Erilaiset aineistot ihmistieteissä – esimerkkinä köyhyystutkimus – seminaari järjestettiin yhteistyössä Rekisteritutkimuksen tukikeskuksen, ReTkin, ja Ihmistieteiden metodikeskuksen, IHMEen, kanssa Jyväskylän yliopistossa 10. syyskuuta. Osallistujia tilaisuudessa oli runsaat 30, pääosin Jyväskylästä.

Seminaarissa esiteltiin erilaisia olemassa olevia tutkimusaineistoja. Järjestäjätahojen lisäksi seminaarissa esiintyivät erilaisia tutkimusaineistoja käyttäneet köyhyystutkijat. Yleiskatsauksen köyhyyden käsitteeseen ja mittareihin esitti **Leif Nordberg** Åbo Akademiasta. Rekisteriaineiston käytöstä kertoi **Timo Kauppinen** Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta ja kvantitatiivisten kyselyaineistojen käytöstä **Mikko Niemelä** Kelasta. Kvalitatiivisen köyhyys-

kokemuksia sisältävän aineiston esitteli **Arja Kuula** tietoarquivasta.

Jyväskylän seminaari oli jatkoa ReTkin ja tietoarquivan viime vuonna aloittamalle aineistoseminaarien sarjalle. Ensimmäinen aineistoseminaari järjestettiin Tampereella 2008 syksyllä. Tuolloin esiteltiin erilaisten aineistojen käyttöä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa lastensuojelu-, lapsi- ja nuorisotutkimuksen esimerkkien avulla. ReTki ja tietoarquivo jatkavat seminaariyhteistyötä myös tulevana vuosina.

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan suosio yllätti

Tutkimushankkeita suunnitteleville suunnattu seminaari, Tutkimusaineistojen tiedonhallinta – kokemuksia ja ohjeita, järjestettiin yhteistyössä Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan

kirjaston kanssa 9. lokakuuta. Seminaariin ilmoittautui ensimmäisen viikon aikana sata osallistujaa eri aloilta, ja ilmoittautuminen suljettiin etuajassa. Osallistujista valtaosa oli Helsingistä.

Seminaari käsitteli tutkimusaineistojen elinkaaren suunnittelua, tutkimusdatan hallintaa ja jatkokäytön edistämistä. Kansallisarkiston pääjohtaja **Jussi Nuorteva** alusti tutkimusaineistojen tiedonhallinnasta yleisesti, Suomen Akatemian kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen yksikön johtaja **Pirjo Hiidenmaa** kertoi Akatemian datapolitiikasta. Suomen Akademia on sitoutunut edistämään tutkimusaineistojen saatavuutta ja kehittänyt rahoituksen hakijoiden ohjeistusta tavoitteen mukaisesti.

Helsingin yliopiston dosentti **Marjut Salokantele** puheenvuoro käsiteli tutkimusdatan yhteiskäytön oikeu-

Meri Larivaara THL:sta on saanut tietoaarkistosta apua köyhyyskilpajirjoitusten arkistointiin (Aineistonumero: FSD2413).

dellista puolta ja tilannetta ulkomailla. Hänen mukaansa keskeiset rahoittajat ulkomailla vaativat yhä useammin tutkimusaineistojen arkistointia ja avointa saatavuutta. Suomen Akatemia on toistaiseksi vain suositellut ja ohjeistanut, ei vaatinut.

Iltapäivällä saivat puheenvuoron tutkijat **Sirpa Lappalainen** ja **Meri Larivaara**. He kertoivat kokemuksia omien aineistojensa arkistoinnista. Tietoaarkiston kehittämispäällikkö Arja Kuula kertoi seminaarin lopuksi tietoaarkiston palveluista tiedonhallinnan näkökulmasta. ●

Lisätietoja:

Erilaiset aineistot ihmistieteissä – esimerkkinä köyhyystutkimus -seminaarin esitykset IHMEEn verkkosivuilla: <https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/ihme/>

Tutkimusaineistojen tiedonhallinta – kokemuksia ja ohjeita -seminaarisivu: <http://www.fsd.uta.fi/ajankohtaista/tapahtumat/tiedonhallinta2009/>

Vuoden 2008 aineistoseminaarista: Laaksonen, Helena (2009) Tietoaarkiston ja ReTkin seminaarissa perehdyttiin erilaisiin lapsi- ja nuorisotutkimuksen aineistoihin. Tietoaarkisto 26 (1/2009). <verkkajulkaisu <http://www.fsd.uta.fi/tietoaarkistolehti/26/aineistoseminari.html>>

Teksti: Hannele Keckman-Koivuniemi

MOTV – uutta tietoa varannossa

Menetelmäopetuksen tietovaranto on ollut vuodesta toiseen tietoaarkiston käytetyin sivusto. KvantiMOTV sisältää analyysimenetelmien ja SPSS-ohjelman oppaat, tehtäviä sekä vapaasti ladattavia harjoitusaineistoja. KvaliMOTV kattaa keskeiset tutkimuksen elementit ja vaiheet, analyysiesimerkkejä ja esimerkkiaineiston.

KvantiMOTVin ulkoasu uudistui viime vuonna. Samaan aikaan päivitettiin suurin osa tietovarannon SPSS-oppaasta vastaamaan ohjelma-versiota 15.

Viime keväänä sivustolle lisättiin uusia, kokonaisia harjoitusaineistoja:

- FSD0115 ISSP 2000: ympäristö II: Suomen aineisto
- FSD2039 ISSP 2004: kansalaisosallistuminen: Suomen aineisto
- FSD2248 ISSP 2006: valtion tehtävät IV: Suomen aineisto ja
- FSD1360 Kansanedustajien vaalirahoitus 2003.

Nyt KvantiMOTVissa on 14 vapaasti opetus- ja opiskelutarkoituksiin ladattavaa harjoitusaineistoa. Aineistot ovat saatavilla kahdessa eri SPSS-tal-

lennusmuodossa (sav ja por). Kesällä julkaistiin uusia harjoituksia tunnuslukujen laskemisesta ja kolmiulotteisesta ristiintaulukosta.

MOTVit pdf-versiona

Käyttäjien toivomuksesta syksyn aikana luodaan erilliset pdf-julkaisut KvantiMOTVille ja KvaliMOTVille. Ne kattavat tietovarannon keskeisen sisällön. Verkossa ilmestyvät julkaisut ovat maksuttomia.

Tutkijan, opettajan ja opiskelijan verkkotuki

Menetelmäopetuksen tietovaranto on kaikille avoin tutkimusmenetelmäisivusto. Se soveltuu ensisijaisesti menetelmäopintojen johdettaville kursseille, perusasioiden opetteluun ja kertaamiseen. Monet tietovarannon osat soveltuvat jo vähän pidemmällekin ehtineiden verkkotueksi.

Tietovarantoa saa käyttää vapaasti oppilaitosten opetustilanteissa. Tietoaarkisto toivoo kuitenkin opettajilta käyttöilmoitusta lukuvuosittain. Käyttöilmoituslomake on MOTVin verkkosivuilla. Julkaisuissa verkkosivustoihin viitataan samoin perustein kuin painettuihin lähteisiin. ●

Lisätietoja:

Menetelmäopetuksen tietovaranto: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Teksti: Hannele Keckman-Koivuniemi

Tilastokeskuksen maksuttomat datapalvelut verkossa

Suomen virallisesta tilastosta kunta-portaaliin ja verkkokouluun

Tilastokeskus avasi internet-palvelunsa ensimmäisenä tilastovirastona Euroopassa vuonna 1995. Nyt verkkosivuilla on tarjolla runsaasti tilastotietoa ja tietoa tilastoista, tietokannoissa ja verkkojulkaisuissa. Tilastokeskus tarjoaa nykyisin myös suuren osan julkaisuistaan pdf-versioina. Esittelemme tässä joitakin Tilastokeskuksen verkossa vapaasti saatavilla olevista palveluista.

Suomen virallinen tilasto

Suomen virallinen tilasto, SVT, sisältää noin 300 tilastoa 26 aihealueelta. Tilastokeskus on sen suurin tuottaja yli 200 tilastollaan. SVT-tilastoja tuottaa lisäksi 13 muuta julkisen hallinnon organisaatiota. Tilastokeskuksen omat tilastot julkaistaan Tilastot-osiossa. Siellä on myös kuvaukset ja linkit muiden tilastotuottajien tilastoihin. Suomen virallisen tilaston perustiedot ovat maksutta kaikkien käytettävissä. Virallisen tilaston painetut julkaisu- ja nykyisin ladata sivuilta pdf-muodossa.

StatFin-tilastotietokanta

StatFin-tilastotietokanta sisältää osan Suomen virallisesta tilastosta. Tietokannan taulukot on järjestetty aihealueittain ja tilastoittain yhdenmukaisesti Tilastokeskuksen tilastosivuston kanssa.

Tietokantaa laajennettiin kaksi vuotta sitten ja ruotsin- ja englanninkielistä tietosisältöä lisättiin. Ohjelmistoksi vaihdettiin tuolloin PX-Web. Samaa tekniikkaa käytetään nykyisin lähes kaikissa Tilastokeskuksen tilastotietokannoissa.

PX-Web-palvelussa voi valita muutujakohtaisista valikoista haluamansa luokat. Valintojen mukaista tulostaulua voi muokata selaimessa eri tarkastelunäkyymiin ja tallentaa omalle koneelle.

Vaalikarttapalvelu sisältää vaalien tuloksia alueellisinä teemakarttoina. Palvelussa havainnollistetaan puolueiden ja ehdokkaiden saamaa kannatusta ja äänestysaktiivisuutta. Karttapalvelussa on tuoreimpien kunnallis-, eduskunta- ja presidentinvaalien tulostiedot.

Vaalikarttapalvelu

Kuntaportaali on keskeiset tilastotiedot kaikista Suomen kunnista vuoden 2009 aluejaon mukaisesti. Sivustolla voi vertailla kuntia esimerkiksi väkiluvun, asutuskuntien lukumäärän, koulutustason, työttömyysasteen ja yritystoimipaikkojen lukumäärän perusteella.

Kuntaportaali

Verkkokoulu tarjoaa perustietoa tilastoista ja tilastollisesta ajattelusta. Sen tavoitteena on opettaa ymmärtämään ja tulkitsemaan tilastoja ja tehdä tilastolliset peruskäsitteet tutuiksi. Sivuston avulla voivat opiskella niin peruskoulun yläluokkalaiset, aikuisopiskelijat kuin tilastotietoa työssään tarvitsevatkin. Verkkokoulussa on oppimateriaalia tilastojen luku- ja käyttötaidosta, tilastoaineistojen tyypeistä, tilastografikasta ja väestötieteen perusteista.

Verkkokoulu

Verkkokoulu tarjoaa perustietoa tilastoista ja tilastollisesta ajattelusta. Sen tavoitteena on opettaa ymmärtämään ja tulkitsemaan tilastoja ja tehdä tilastolliset peruskäsitteet tutuiksi. Sivuston avulla voivat opiskella niin peruskoulun yläluokkalaiset, aikuisopiskelijat kuin tilastotietoa työssään tarvitsevatkin. Verkkokoulussa on oppimateriaalia tilastojen luku- ja käyttötaidosta, tilastoaineistojen tyypeistä, tilastografikasta ja väestötieteen perusteista.

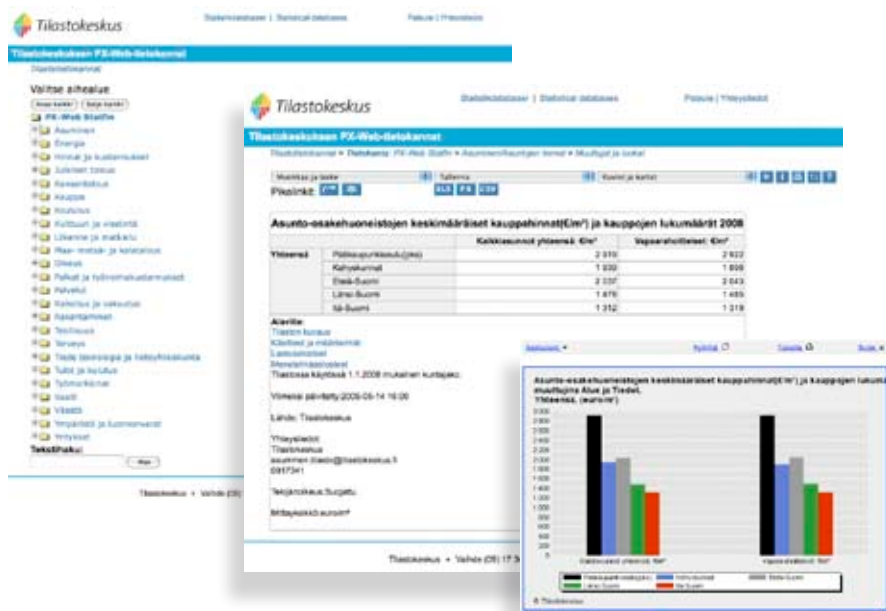
Verkkokoulu tarjoaa perustietoa tilastoista ja tilastollisesta ajattelusta. Sen tavoitteena on opettaa ymmärtämään ja tulkitsemaan tilastoja ja tehdä tilastolliset peruskäsitteet tutuiksi. Sivuston avulla voivat opiskella niin peruskoulun yläluokkalaiset, aikuisopiskelijat kuin tilastotietoa työssään tarvitsevatkin. Verkkokoulussa on oppimateriaalia tilastojen luku- ja käyttötaidosta, tilastoaineistojen tyypeistä, tilastografikasta ja väestötieteen perusteista.

Verkkokoulu tarjoaa perustietoa tilastoista ja tilastollisesta ajattelusta. Sen tavoitteena on opettaa ymmärtämään ja tulkitsemaan tilastoja ja tehdä tilastolliset peruskäsitteet tutuiksi. Sivuston avulla voivat opiskella niin peruskoulun yläluokkalaiset, aikuisopiskelijat kuin tilastotietoa työssään tarvitsevatkin. Verkkokoulussa on oppimateriaalia tilastojen luku- ja käyttötaidosta, tilastoaineistojen tyypeistä, tilastografikasta ja väestötieteen perusteista.

Tilastokirjasto 24 tuntia vuorokaudessa

Periaatteella ”tiedontarve ei aina katso kelloa” Tilastokirjasto tarjoaa useita tiedonhaun apuvälineitä, 24 tuntia vuoro-

”Tilastokeskuksen tehtävänä on laatia yhteiskuntaoloja koskevia tilastoja ja selvityksiä sekä huolehtia valtion tilastotoimen yleisestä kehittämisestä yhteistyössä muiden valtion viranomaisten kanssa.”

Esimerkkihaku Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannasta. Lähde: Tilastokeskus [haettu 8.10.2009]

BKT-osuuksista, ympäristöstä ja terveydestä. Sivustolla on myös hakemisto ja taulukoista muokattuja kuvia.

Tilastojulkaisujen tarjonta laajenee

Osa Tilastokeskuksen tutkimusraporteista ja selvityksistä on saatavana verkossa pdf-julkaisuina. Kaikki tilastoista julkistusten yhteydessä tuotettavat perusjulkaisut ovat saatavissa verkosta html- ja pdf-muodossa ensi vuoden loppuun mennessä. Perusjulkaisu sisältää tekstiä, taulukoita, kuvia sekä tilaston käyttöä tukevan lauseluksen. Vapaasti saatavilla olevat julkaisut löytyvät tilastojulkistuksista.

Hyvinvointikatsaus- ja Tieto&trendit -lehtien artikkeleista osa on julkaistu verkossa. Tilastotietoa sisältäviä artikkeleita on koottu muun muassa Suomen virallisen tilaston verkkosivuille. SurveyLaboratorion asiantuntijat ovat kirjoittaneet Hyvinvointikatsaukseen artikkeleita vuodesta 2002 alkaen. Artikkelit on koottu laboratorion verkkosivulle html-versioina. SurveyLaboratorio tutkii, testaa ja kehittää tilastojen ja tutkimusten tiedonkeruuvälineitä, käsitteitä, luokituksia, lomakkeita ja kysymyksiä. ●

kaudessa. Tiedonhaku-sivulla on linkit kahdeksaan eri tiedon lähteeseen verkossa, muun muassa kirjaston Tilda-kokoelmätietokantaan, WebStat-tilastotietokantaan ja eri maiden tilastollisiin vuosikirjoihin.

Tilastokirjasto on valikoinut WebStat-palveluun virallisten tahojen tuottamia tilastotaulukoita, tilastotietokantoja ja -portaaleja kotimaasta ja ulkomailta. Tiedonhaku-sivulta pääsee myös Tilastokirjaston aihealueittain noudatettavaan verkkopalveluun, johon on kerätty kotimaisen ja kansainvälisen tiedon lähteitä.

Tilastoja koskeviin kysymyksiin osataan parhaiten vastata Tilastokirjaston tietopalvelussa. Tietopalvelukysymyksiä

voi esittää verkkolomakkeitse. Asiantuntijat vastaavat kahdessa työpäivässä. Laajat tiedonhauut ovat maksullisia.

Suomi lukuina ja Maailma numeroina

Suomi lukuina -sivustolla on keskeistä tilastotietoa Suomesta 25 eri aihealueelta viidellä eri kielellä (suomi, ruotsi, englanti, ranska ja saksa). Mukana on myös kansainvälistä vertailutietoa. Tiedot ovat saatavissa myös Excel-taulukoina.

Maailma numeroina -palvelu sisältää rakennetietoja kaikista maailman valtioista. 28 Excel-taulukko on koottu tietoja muun muassa pinta-alasta, väkiluvusta, väestömuutoksista, ikärakenteesta, kielistä, uskonnoista, koulutuksesta,

Lähteet ja linkit:

Tilastokeskus: <http://www.stat.fi/>

Tilastot: <http://www.stat.fi/til/>

StatFin: <http://www.stat.fi/tup/statfin/index.html>

Suomen virallinen tilasto, SVT: <http://www.stat.fi/meta/svt/>

Vaalikarttapalvelu: <http://www.stat.fi/tup/vaalikarttapalvelu/>

Kuntaportaali: http://www.stat.fi/tup/kunnat/tilastot_aakkosittain.html

Opiksi: <http://www.stat.fi/tup/opilaitokset/>

Verkkokoulu: <http://www.stat.fi/tup/verkkokoulu/>

Virsta:

- Löydä tilastot: <http://www.stat.fi/virsta/thaku/>

- Talouden tiedot: <http://www.stat.fi/virsta/taloust/>

- Tilastollinen tiedonkeruu: <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/>

Tilastokirjasto: <http://www.stat.fi/tup/tilastokirjasto/>

Webstat: <http://webstat.stat.fi/>

Suomi lukuina: <http://www.stat.fi/tup/suoluk/>

Maailma numeroina: <http://www.stat.fi/tup/maanum/>

Luokitukset: <http://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/>

Surveylaboratorion julkaisut: <http://www.stat.fi/tup/surveylab/julkaisut.html>

Julkaisuja:

Hyvinvointikatsaus: <http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus>

Tieto&trendit: <http://www.stat.fi/tup/tietotrendit/>

Tilastojulkistukset: <http://www.stat.fi/til/julkistukset.html>

Teksti: Hanna Marjamäki

Elinkeinoelämän ja työväenliikkeen historiaa verkossa

Kotimaisten arkistojen kokoelmiin tutustuakseen tarvitsee edelleen useimmiten matkustaa itse paikalle. Arkistot pyrkivät kuitenkin digitoimaan kokoelmiaan helpottaakseen aineistojen saatavuutta ja myös suojellakseen alkuperäisiä asiakirjoja. Yhä useammin digitoituja aineistoja pääsee tutkimaan verkossa. Esittelemme tässä Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkiston, ELKAN, ja Kansanarkiston palveluja. Molemmat ovat julkaisseet verkossa osan aineistoistaan.

ELKA

Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto (ELKA) tai ”Kotimaan Kaappapaperien Piävarasto” niin kuin internetsivuilla savoksi todetaan, aloitti toimintansa Mikkelissä vuonna 1981. Sen tehtävänä on turvata suomalaista elinkeinoelämää koskevan ja sivuavan historiatiedon ja perinteen säilymistä keräämällä, käsittelemällä ja tarjoamalla jatkokäyttöön asiakirjamateriaalia, mukaan lukien piirustukset, kartat, valokuvat sekä erilaiset ääni- ja kuvatalenteet. Kokoelmaan kuuluu yritysten, yksityisten henkilöiden, liittojen ja yhdistysten toiminnassa syntyntä materiaalia 23 hyllykilometriä.

Elka tarjoaa palveluitaan tutkijoille ja yrityksille. Tutkijoiden on mahdollista perehtyä arkistomateriaaliin paikan päällä tutkijatiloissa. Reaaliaikaisia materiaalitietokantoja voi myös käyttää in-

ternetin kautta. Kaukolainoja annetaan ensisijaisesti arkistolaitoksen sekä valtionapuarkistojen toimipisteisiin, mutta poikkeustapauksissa myös muu luotettava laitos voi olla lainatoiminnan toisena osapuolena. Lainatoiminta on kaksisuuntaista, eli Elkan materiaalia saa tutkittavaksi muihin laitoksiin ja Elkassa voi tutkia toisten laitosten asiakirjoja. Asiakas voi teettää tiedonhakuja myös toimeksiantona. Kaukolainaus ja toimeksiantona tehtävät tiedonhaut ovat maksullisia.

Elkan verkkosivuilla on testikäytössä myös sähköinen arkisto, johon voi kirjautua eri korkeakoulujen omilla käyttäjätunnuksilla. Sähköiseen arkistoon on tällä hetkellä (1.10.2009) tallennettu 292 dokumenttia. Arkisto sisältää digitaalisia äänitallenteita, kuten haastatteluita ja äänimainoksia, sekä liikkuvan kuvan tallenteita, jotka liittyvät esimerkiksi mainontaan, yritys- ja tuote-esittelyihin ja

< Esimerkki Kansan Arkiston kuvakoelmasta: Elannon myymälä, Hermanni, Orioninkatu 9 (1954). Kuva: Yrjö Lintunen

valistustyöhön. Arkistoa voi selata pudotusvalikon avulla tai hakusanoilla.

Kansan Arkisto

Vuonna 1945 perustettu Kansan Arkisto on Yhteiskunnallisen Arkistosäätiön ylläpitämä kansalaisjärjestöjen ja vasemmistolaisen työväenliikkeen keskusarkisto. Helsingissä sijaitseva Kansan Arkisto kokoaa ja tallentaa kansalaisjärjestöjen, työväenliikkeen ja työväestön sosiaali- ja kulttuurihistoriaan liittyvää aineistoa (asiakirjoja, painotuotteita, äänitteitä ja kuvia). Arkiston tehtäviä ovat myös kokoelmiin perustuvan tieteellisen tutkimuksen edistäminen, arkistohoidon koulutukset ja näyttelytoiminta.

Kansan Arkiston asiakirjakokoelmiin kuuluvat muun muassa yli 4600 työväenjärjestön arkistot ja noin 1500 muun kansalaisjärjestön arkistot. Asiakirja-aineistoa on noin 3000 hyllymetriä. Kansan Arkiston valokuvakokoelma sisältää 900 000 valokuvaa, joista on myös koottu näyttelyitä arkiston verkkosivuille. Lisäksi arkistolla on juliste-, postikortti sekä ääni- ja kuvatalennekokoelma. Käsikirjasto sisältää noin 13 300 painatetta, joiden aihepiirit käsittelevät muun muassa poliittista historiaa, työväenliikettä ja taiteita.

Kansan Arkisto on kaikille avoin. Tutkijat voivat käyttää kokoelmia ilman rajoituksia, ellei aineiston luovuttajan kanssa ole toisin sovittu. Kansan Arkiston päivystyksessä tutkijoiden käytössä on aineistohakua varten luetteloita ja tietokantoja sekä päivystäjä, joka auttaa luetteloiden ja tietokantojen käytössä. Arkistotietokanta on rajoitetusti käytössä

Esimerkki Kansan Arkiston kuvakokoelmasta: Helsinki yöllä -kuvareportaasi; työntekijät liimaavat osoitelappuja Työkansan Sanomiin (1954). Kuva: Yrjö Lintunen

Elkan kokoelmissa on monipuolisesti aineistoa myös kulttuurin ja yhteiskunnan muutoksen tutkijoille. Oiva esimerkki on Saimaa-tupakan mainos 1930-luvulta. (c) Mainostoimisto Erva-Latvala Oy. [Elinkeinoelämän keskusarkisto. Mainostoimisto Erva-Latvalan arkiston kokoelmat: Stenberg 1939 (kansio 554)]

myös internetin kautta. Kaukolainana aineistosta voi tilata maksullisia jäljenteitä ja digitaalisia valokuvakopioita. Mikrofilmejä ja asiakirjoja voidaan lainata kaukolainoina maakuntatietokantoihin. ●

Lähteet:

ELKA verkossa: <http://www.elka.fi/> [viitattu 1.10.2009]

Jarmo Luoma-aho (arkistonjohtaja, Elka)

Kansanarkisto verkossa: <http://www.kansanarkisto.fi/> [viitattu 2.10.2009]

KOLUMNI

Jussi Simpura

Tutkimusprofessori

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Miljoonavarannot näkyviksi

Joka vuosi käytetään Suomessa miljoonia euroja julkisia varoja erilaisiin tietovarantoihin. Ne voivat olla tilasto- ja rekisteriaineistoja, terveystarkastuksiin tai luonnon ja ympäristön tilan mittauksiin perustuvia näyteaineistoja, haastattelu- ja kyselytietoja tai erilaista hallinnon, yritysten tai järjestöjen toiminnassa syntyvää aineistoa. Tällä hetkellä on käynnissä mittavia hankkeita tutkimuksen infrastruktuurin kehittämiseksi, ja tietovarannot ovat yksi osa infrastruktuuria. Tietovarannot ovat kaikissa muodoissaan mahdollista tutkimusaineistoa, mutta suuri osa tietovarannoista syntyy ja tulee käyttöön muussa kuin tutkimusluonteisessa toiminnassa.

Vuoden 2009 alussa aloitti toimintansa KTL:n ja Stakesin fuusiossa syntynyt Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, THL. Fuusiovalmistelun hedelmiä oli yhdistyvien laitosten tietovarantojen perusteellinen selvittäminen. Tuloksena oli peräti yli 50-liuskainen perusluettelo. THL:ssä on hyvin monenlaisia tietovarantotyyppisiä ja ne ovat syntyneet hyvin erilaisin perustein, pääosa kuitenkin tutkimustoiminnassa ja terveydenhuollon lakisääteisinä erillisrekistereinä. Monipuolisuudessaan THL on erinomainen harjoitusmaasto, kun halutaan tehdä julkisin varoin kerätyt tutkimuslaitosten tietovarannot näkyviksi ensin laitokselle itselleen ja sen omille asiantuntijoille ja sitten laajemmin tietojen käytöstä kiinnostuneille. Vielä on näkemättä, miten tämä heijastuu aineistojen käyttöön.

Varsinkin tutkimusmaailmassa tietovarantoihin suhtaudutaan usein kuin ne olisivat kerääjiensä ja käyttäjiensä henkilökohtaista omaisuutta. Aineistojen käyttöä säännellään tietosuojaan ja tutkimusetiikkaan liittyvän sääntelyn lisäksi myös epävirallisella sisäisellä

säätelyllä, jossa sovitaan usein tarkasti ja muodollisesti, kuka saa käyttää mitäkin aineistoa mihinkin tarkoitukseen. Siksi aineistojen näkyväksi tekemisestä on vielä pitkä matka siihen, että tietovarannot voisivat tulla laajaan käyttöön. Mutta tuota pitkää matkaa ei voida edes aloittaa, jollei tiedetä millaisia varantoja eri laitoksiin on kerätty.

Käynnissä oleva ja ilmeisesti vielä pitkään jatkuva sektoritutkimusuudistus on ainakin epäsuorasti lähtenyt siitä, että tietovarantojen tutkimuskäyttö voisi laajentua. Tämähän on välttämätöntä, jotta uudistukseen sisältyvä eri tutkimustahojen muodostamien konsortioiden aito kilpailu rahoituksesta voisi toteutua. On vaikea tehdä tasokasta tutkimussuunnitelmaa, jos ei tiedä, millaisia aineistoja kätkeytyy eri tutkimuslaitosten uumeniin ja miten niitä voi käyttää.

Tietosuojaan ja tutkimuseettiseen sääntelyyn perustuvista aineistojen käytön rajoituksista on pidettävä kiinni. Niiden lisäksi kerättyjen tietovarantojen nykyistä laajempaa käyttöä rajoittavat myös erilaiset epäviralliset käytännöt, kuten edellä mainittu tapa ymmärtää aineistot kerääjiensä omaisuudeksi. Tällaisia käytäntöjä on helpompi muuttaa kuin lakeja tai eettisiä periaatteita. Tietovarantojen tekeminen näkyväksi on tällaisestakin muutosten ensimmäinen askel.

Varantojen näkyväksi tuleminen voi ajan mittaan toimia samaan tapaan kuin EU:n kuuluisa avoimen koordinaation menetelmä: ei tarvita virallisia toimia, vaan toiminta ohjautuu huonommasta tilasta parempaan pelkän vertailun voimalla. Samaan johti parikymmentä vuotta sitten avoimuuden periaate, *glaznost*, silloisessa Neuvostoliitossa. Näkyvyys on väkevä voima: mitä se on pannut liikkeelle, sitä on vaikea enää pysäyttää!

Yhteiskuntatieteellisessä tietoarkistossa on yli tuhat tutkimusaineistoa. Verkkosivujen luettelo on jaettu arkistoituihin ja kuvailtuihin aineistoihin. Arkistoituja tutkimusaineistoja voi tilata tietoarkistosta, kuvailtuja ei. Osa kuvailuista aineistoista on vapaasti saatavilla verkosta, osaan voi tutustua vain aineiston sijoitusorganisaatiossa. Tieto kunkin aineiston saatavuudesta löytyy aineiston kuvailun yhteydestä.

Ajantasainen aineistoluettelo Internetissä:
<http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/>

Tietoarkistossa on lähes 900 kvantitatiivista tutkimusaineistoa. Niistä valtaosa kuuluu joko kotimaiseen tai kansainväliseen sarjaan.

Tietoarkistossa on lähes 90 arkistoitua ja kolmisenkymmentä kuvailtua kvalitatiivista aineistoa. Joistakin kvalitatiivisista aineistoista on muokattu osa-aineistoja. Ne on tarkoitettu menetelmäopetukseen ja seminaaritöihin. Opetusaineistot käsittelevät mm. matkapuhelinten käyttöä, alkoholimielipiteitä ja ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemuksia.

Tietoarkistoon arkistoituja aineistoja voi tilata tieteiliseen tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön tietoarkiston ja aineistonluovuttajien asettamien käyttöehtojen mukaisesti. Aineistot toimitetaan maksutta.

Aineistoja tilattaessa on täytettävä käyttölupahakemus ja allekirjoitettava käyttöehtositoumus. Käyttölupahakemuksessa kerrotaan aineiston käyttötarkoitus, joka tulee kuvata tiiviisti, mutta kattavasti. Yhdellä käyttölupahakemuksella voi tilata samaan käyttötarkoitukseen useita aineistoja.

Allekirjoittamalla käyttöehtositoumuksen tilaaja sitoutuu noudattamaan aineiston käytölle asetettuja ehtoja. Hyväksytyään käyttölupahakemuksen ja saatuaan allekirjoitetun käyttöehtositoumuksen FSD toimittaa aineiston tilaajalle yleensä muutamassa päivässä. Aineistot pyritään toimittamaan tilaajan toivomassa tiedostoformaattissa.

Tietoarkistosta voi tilata aineistoja opetuskäyttöön esimerkiksi metodikursseille. Kurssin opettajan on toimitettava tietoarkistoon käyttölupahakemus ja allekirjoitettava käyttöehtositoumus. Käyttölupahakemuksessa on ilmoitettava kurssin nimi ja kesto ja kurssille osallistuvien opiskelijoiden lukumäärä. Kurssin opiskelijoiden ei tarvitse allekirjoittaa erikseen käyttöehtositoumuksia.

Opiskelijat voivat tilata aineistoja harjoitus-, seminaari-, kandidaatin- ja pro gradu -töihinsä. Opiskelijoiden tulee täyttää käyttölupahakemus ja käyttöehtositoumus normaalin lupakäytännön mukaisesti. Perustutkinto-opiskelijoiden tulee lisäksi neuvotella ohjaajansa kanssa ennen aineiston tilaamista, sillä käyttölupahakemukseen vaaditaan ohjaajan allekirjoitus.

Aineiston säilyttämisessä ja käytössä on huolehdittava riittävästä tietoturvasta ja niiden henkilöiden ja tahojen tietosuojasta, joita koskevia tietoja aineisto sisältää. Aineisto ei saa olla muiden kuin käyttölupahakemuksessa yksilöityjen henkilöiden saatavilla.

Aineistoa saa käyttää ainoastaan käyttölupahakemuksessa ilmoitetun käyttötarkoituksen mukaisesti. Jos aineistoa halutaan käyttää muihin tutkimus-, opetus- tai opiskelutarkoituksiin, on toimitettava tietoarkistolle uusi käyttölupahakemus. Käyttötarkoituksen päättyttyä aineisto on hävitettävä.

FSD:n kautta käytettävissä on myös runsaasti kansainvälisiä ja maakohtaisia aineistoja, jotka on arkistoitu muihin tietoarkistoihin, esimerkiksi eurooppalaisiin arkistoihin tai suureen yhdysvaltalaiseen arkistoon ICPSR:ään. Jos tarvitset näiden arkistojen tietokannoista löytyvää aineistoa, ota yhteyttä asiakaspalveluumme.

Kansainväliset sarjat

ESS (European Social Survey)

European Social Survey on joka toinen vuosi koottava yli 20 maan kansainvälinen kyselytutkimus. ESS:n ensimmäinen kierros toteutettiin vuosina 2002/2003. Hankkeen aineistot koostuvat joka kierroksella koottavasta ydinmoduulista ja vaihtuvista moduuleista. Tutkimusten avulla on mahdollista seurata mielipiteiden ja elämäntilanteiden muutosta ja jatkuvuutta useilla eri aihe-alueilla. Samanlaisina toistuvat kysymykset koskevat muun muassa tiedotusvälineitä ja luottamusta, poliittisia mielipiteitä ja osallistumista, hallintoa ja tehokkuutta, moraalisia, poliittisia ja sosiaalisia arvoja, sosiaalista syrjintää, kansallista, etnistä ja uskonnollista sitoutuneisuutta, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta, sosiaalisia verkostoja sekä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä.

EVS (European Values Study) ja WVS (World Values Survey)

European Values Study - ja World Values Survey -aineistoja on kerätty useissa aalloissa 1980-luvulta alkaen. Niissä on suurelta osin yhteinevin kyselyin kartoitettu eri maiden kansalaisten elämäntilanteita sekä yhteiskunnallisia, poliittisia, sosiaalisia, moraalisia ja uskonnollisia arvoja.

Eurobarometrit

Eurobarometrit ovat samanaikaisesti Euroopan unionin jäsenmaissa toteutettavia kyselytutkimuksia. Niissä on kartoitettu vuodesta 1974 alkaen EU-maissa asuvien hen-

kilöiden sosiaalisia ja poliittisia mielipiteitä. Toistuvissa aiheissa kysytään mielipiteitä Euroopan yhteisöstä/unionista, parlamentista sekä vastaajien omasta yhteiskunnasta ja sen demokratian toimivuudesta. Vaihtuvissa kysymyksissä on selvitetty mm. työllisyyteen ja työttömyyteen, sukupuolten välisiin rooleihin, ekologiaan ja energia-politiikkaan, lasten ja nuorten asemaan, köyhyyteen, terveyteen, bioteknologiaan, alueelliseen kehitykseen, koulutustottumuksiin ja koulutukseen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi on kerätty vertailukelpoista aineistoa EU:n ulkopuolisista maista.

Flash Eurobarometrit

Flash Eurobarometrit ovat suppeahkoja kyselytutkimuksia, jotka täydentävät vakio-muotoisia Eurobarometrejä. Kyselyjen teemoina ovat olleet mm. yrittäjyys, EU:n laajeneminen, maatalouspolitiikka, EU:n kansalaisoikeudet, kuluttajatietous, Euroopan parlamentin vaalit, tietoyhteiskunta ja Internet.

ISSP (International Social Survey Programme)

ISSP on yhteiskuntatieteellinen vertailututkimusohjelma, joka käynnistyi vuonna 1985. Nyt mukana on 44 maata. Seurantatutkimustiedon lisäksi vuosittain kerättävät aineistot tarjoavat poikkeikkaustietoa ajankohtaisista ja teemoiltaan vaihtuvista yhteiskunnallisista ilmiöistä. Teemoina ovat olleet mm. valtion tehtävät, eriarvoisuus, perhe ja sukupuoliroolit, työorientaatiot, uskonto, kansallinen identiteetti, kansalaisosallistuminen, ympäristö sekä vapaa-aika ja urheilu.

Kotimaiset sarjat

Alkoholijuomien tilastoimaton kulutus

Tutkimussarjassa kartoitetaan, kuinka paljon suomalaiset kuluttavat kotivalmis-teisia, salakuljetettuja ja ulkomailta tuotuja alkoholijuomia sekä spriitä. Aineistoja on arkistoituna vuodesta 1995 lähtien.

Energia-asenne-tutkimukset

Suomalaisten energia-asenteita kartoittava tutkimussarja käynnistyi vuonna 1983. Vertailukelpoiset kyselyaineistot mahdollistavat suomalaisten energiapolitiikkaa ja energia-asioita koskevien kannanottojen, mielipiteiden, uskomusten, arvostusten ja tietojen yksityiskohtaisen empiirisen analyysin ja systemaattisen seurannan.

EVAn EU-asenne-tutkimukset

Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn vuonna 1992 aloittamassa tutkimussarjassa seurataan suomalaisten integraatioajattelun muutoksia. Tutkimuksissa on selvitetty suomalaisten mielipiteitä mm. maamme EU-jäsenyydestä, Euroopan unionin tulevaisuudesta ja laajentumisesta, Euroopan talous- ja rahapolitiikasta, EMU:sta, europarlamentista, maamme turvallisuuspolitiikasta, EU-tuista ja Euroopan yhdentymisestä yleensä.

EVAn kansalliset asennetutkimukset

EVAn kansallisia asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984. Tutkimussarjalla pyritään mittaamaan ja erittelemään kansalaisten kokemuksia yhteiskunnan toimivuudesta ja sen eri sek-

toreista. Kussakin aineistossa on sekä ajankohtaisia että toistuvia teemoja. Käsiteltäviä aiheita ovat mm. demokratia, markkinatalous, hyvinvointi, ympäristö, yhteiskunta ja politiikka, Suomen kansainvälinen asema, lama, taloudellinen kasvu, suomalaisten identiteetti ja suomalaisten suhtautuminen tulevaisuuteen.

Hyvinvointitutkimukset

Kelan ja Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimushankkeessa on kartoitettu aikuisväestön kokemuksia ja mielipiteitä hyvinvoinnista, sosiaalipolitiikasta ja sosiaaliturvasta. Tutkimuksissa on selvitetty vastaajien työmarkkina-asemaa, työttömyyskokemuksia, terveydentilaa, asumistilannetta, sosiaali-etuuksia, toimeentuloa sekä yleensä elintasoa. Suurelta osin vertailukelpoisissa tutkimuksissa on tarkasteltu myös suomalaisten sosiaalisia suhteita, elämäntapahtumia ja elämänhallintaa kokonaisuutena. Ensimmäinen aineisto kerättiin vuonna 1995.

Kaupunkipalvelututkimukset

Kaupunkipalvelututkimuksia on tehty vuodesta 1983. Aluksi aineistoista vastasi Suomen Kaupunkiliitto, nyt FCG Efeko. Kyselytutkimusten pääpaino on asukkaiden kuntapalveluja ja hallintoa koskevien mielipiteiden selvittämisessä. Aineistot ovat suurimmalta osalta vertailukelpoisia keskenään.

Kehitysyhteistyötutkimukset

Ulkoasiainministeriön teettämässä mielipidetiedusteluissa on kartoitettu kehitysyhteistyön tiedontarvetta ja kansalaisten asennoitumista

kehitysyhteistyöhön. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1997.

Koulun hyvinvointiprofiili

Koulun hyvinvointiprofiili perustuu Anne Konun väitöskirjatutkimuksessaan kehittelemään koulun hyvinvointimalliin: olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila. Tutkimuksen kohteena on neljä ryhmää: peruskoulun alaluokat, yläluokat, toisen asteen oppilaitokset ja henkilökunta. Aineisto kerätään kouluilta internet-kyselynä lukuvuosittain. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot lukuvuodesta 2004–2005.

Kunnallisanalimanpunnarit

Kunnallisanaliman kehittämistätiön ilmanpunnareita on tehty vuodesta 1992. Vuosittain kerätyt aineistot mahdollistavat asukkaiden sekä kunnanjohtajien ja kunnanhallitusten puheenjohtajien mielipiteiden vertailun. Tutkimusten aihealueina ovat mm. kunnallinen demokratia ja itsehallinto, kuntien tehtävät ja talous sekä kunnan tehtävien ja palveluiden taso ja niiden kehittämistarpeet. Kunnallisojohto on lisäksi arvioinut mm. yhteistyötä eri tahojen kanssa, valtionohjauksen nykytilaa ja kehitysnäkymiä.

KuntaSuomi 2004

KuntaSuomi 2004 -tutkimusohjelma oli Kuntaliiton, yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteinen tutkimuskokonaisuus, jossa analysoitiin kuntien kehitystä ajanjaksolla 1995–2004. Ohjelmassa oli mukana 47 kuntaa, jotka edustivat mahdollisimman hyvin suomalaista kuntakent-

tää. Tutkimusohjelma jakaantui 14 tutkimusmoduuliin, joiden teemat painoutuivat demokratiaan ja palveluihin.

Lapsesta aikuiseksi

Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimus alkoi Jyväskylän yliopiston psykologian professori Lea Pulkkinen väitöskirjatyönä vuonna 1968. Tutkimus on sittemmin jatkunut samojen henkilöiden seuranta yli 40 vuotta. Projektin alkaessa tutkimukseen osallistui 369 kahdeksanvuotiasa satunnaisesti valittua lasta kansakoulun toiselta luokalta. Tämän jälkeen aineistoa on kerätty, kun tutkittavat ovat olleet iältään 14-, 20-, 27-, 33-, 36-, 42- ja 50-vuotiaita. Tutkimuksen teemoja ovat olleet sosioemotionaalinen kehitys ja persoonallisuus, koulutus ja työura, perhetausta ja oma perhe, terveyskäyttäytyminen ja terveys sekä yhteiskuntaan sopeutuminen. Tutkimuksen päärahoittajana on vuodesta 1986 lähtien ollut Suomen Akatemia.

Liikuntatutkimukset

Tutkimussarjassa on kartoitettu suomalaisten liikuntatottumuksia neljän vuoden välein vuodesta 1994 lähtien. Aineistot antavat ajankohtaisen kuvan maamme liikuntakulttuurista sekä liikunnan trendeistä. Ne kartoittavat mm. suomalaisten liikunta-, urheilu- ja kuntoiluharrastusten määriä sekä urheiluseuratoimintaan ja liikunnan vapaaehtoistoimintaan liittyviä asioita. Tutkimusten näkökulma laajenee eri lajien harrastamisesta liikunnan kansalais-toimintaan. Ne on toteutettu erikseen lapsille ja nuorille sekä aikuisväestölle. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 2002.

MTS-tutkimukset

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan vuosittaiset turvallisuus- ja ulkopoliittisiin teemoihin sekä maanpuolustukseen liittyvät kyselytutkimukset selvittävät suomalaisten turvallisuuspoliittisia mielipiteitä ja asenteita sekä niiden muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1992.

Nuorisobarometrit

Nuorisosiain neuvottelukunta Nuora on teettänyt vuodesta 1994 alkaen Nuorisobarometreja. Vuosittain kartoitetaan 15–29-vuotiaiden asenteiden ja odotusten kehittymistä. Barometreissa on sekä ajankohtaisia että toistuvia kysymyksiä, joiden avulla voidaan seurata pidemmän aikavälin asenne-muutoksia. Sarjassa on selvitetty mm. nuorten koulutukseen, työhön, sosiaaliturvaan, kuluttamiseen, huumeisiin, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kansalaisaktiivisuu-teen liittyviä asenteita.

Nuorisoriikollisuus-kyselyt

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos käynnisti keväällä 1995 tutkimushankkeen nuorison rikollisen ja kielletyn toiminnan seuraamiseksi pitkällä aikavälillä. Tutkimuksissa on käytetty ns. itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää. Niihin on osallistunut peruskoulun yhdeksäsluokkalaista eri puolilta Suomea. Oppilaat ovat vastanneet nimettöminä omaa kiellettyä ja rikollista toimintaansa koskeviin kysymyksiin.

Perhebarometrit

Väestöliiton väestöntutkimuslaitos on toteuttanut vuodesta 1996 alkaen kirjekyselynä

barometrien sarjaa. Perhebarometrit keskittyvät perhettä koskeviin kysymyksiin, mutta jokaisella barometrilla on myös oma erityisteemas. Teemoina ovat olleet mm. sukupolvien välinen avunanto, yhteiskunnallisten tukien ja palveluiden riittävyys, vastuun jakaminen perheessä, työn ja perheen yhteensovittaminen, vanhemmuuden toteuttaminen, lastenkasvatus, lasten ajankäyttö ja harrastukset.

Poliisibarmetrit

Sisäasiainministeriön poliisi-osaston barometrit selvittävät yli 15-vuotiaiden suomalaisten käsityksiä poliisin roolista, toiminnasta, palveluista ja niiden laadusta. Lisäksi ne kartoittavat maan sisäistä turvallisuutta sekä kansalaisten pelkoja ja rikosriskejä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1999.

Puolueiden ajankohtais-tutkimukset

Puolueiden ajankohtaistutkimukset kuuluvat nk. puolueiden yhteistutkimusten sarjaan. Kaikissa tutkimuksissa on selvitetty väestön äänestyskäyttäytymistä, huolenaiheita, mielipiteitä hallituksesta ja puolueista sekä suhtautumista valtakunnallisiin poliittisiin kysymyksiin. Usein on tiedusteltu myös taloudellista tilannetta koskevia odotuksia, puheenjohtajan merkitystä puolueelle, vastaajan osallistumista poliittiseen toimintaan ja mielipiteitä kunnallispolitiikasta. Aineistosarja mahdollistaa lukuisia aikavertailuja, joskaan muuttujat eivät ole aina täysin vertailukelpoisia. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1973.

Sosiaalibarometrit

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton sosiaalibarometria on tehty vuodesta 1991. Sarjassa eri palveluiden tuottajat (kuntien sosiaalitoimi, terveyskeskukset, työvoimatoimistot, Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistot ja sosiaali- ja terveysjärjestöt) arvioivat vuosittain palveluiden tilaa ja kansalaisten hyvinvoinnin muutoksia. Lisäksi käsitellään ajankohtaisia sosiaalipoliittisia teemoja.

Tampereen terveys- ja sosiaalikyselyt

Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen ja UKK-instituutin yhteistutkimuksissa on selvitetty kuntalaisten terveydentilaa sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä. Kyselyt aloitettiin vuonna 1990. Aineistot ovat suurelta osin vertailukelpoisia keskenään.

Tampereen yliopistosta valmistuneiden sijoittumisseuranta

Tampereen yliopiston rekrytointipalvelut, suunnitteluyksikkö ja opintotoimisto ovat seuranneet vastavalmistuneiden työllistymistä noin vuoden kuluttua valmistumisesta. Jokaisessa aineistossa on useita nykyiseen työtilanteeseen, työnantajaan ja työnhakuun liittyviä kysymyksiä. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistymistä on tutkittu vuodesta 1994 alkaen. Jatkotutkimnon suorittaneille on tehty vastaavia kyselyjä vuodesta 1996.

Terveysten edistämisen barometrit

Barometrit kartoittavat kunta- ja järjestöpäättäjien näkemyksiä terveyden edistämisen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Ne kuvaa-

vat myös vastaajien käsityksiä terveyden ja sen edistämisen kannalta ajankohtaisista ilmiöistä hallinnollisesta näkökulmasta. Terveysten edistämisen keskuksen, Tekryn, barometreja on tehty vuodesta 1992. Aineistoja kerätään vuosittain.

Tiedebarometrit

Barometreissa kartoitetaan suomalaisten suhdetta ja suhtautumista tieteeseen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa tieteen taso ja tarpeellisuus, tieteellis-teknisen kehityksen hyödyt ja riskit, tieteen moraalit ja maailmankatsomukselliset näkökohdat. Ensimmäinen Tiedebarometri kerättiin vuonna 2001, jonka jälkeen keruu on toistettu kolmen vuoden välein.

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä on tutkimussarja, jota on tehty Suomen Akatemian ja Venäjän tiedeakatemian yhteisenä hankkeena. Venäjällä käytännön toteutuksesta on vastannut Institut sravnitel'nyh social'nyh issledovanij (Vertailevan sosiaalitutkimuksen instituutti), Suomessa tutkimus on toteutettu Kirkon tutkimuskeskuksessa. Tutkimusta on tehty vuosina 1991, 1993, 1996 ja 1999.

Verkkopalvelujen ja tietotekniikan käyttö Tampereella

Tutkimussarja on osa eTampere-ohjelman Infocity-hanketta. Tutkimuksissa on kartoitettu 15–74-vuotiaiden tamperelaisten tietotekniikan, Internetin ja kaupungin verkkopalvelujen käyttöä. Aineistoja kerättiin vuosina 2000–2005.

Julkaisuja arkistoiduista aineistoista

Konttinen Annamari (ed.) (2009). *Civic Mind and Good Citizenship. Comparative Perspectives*. Tampere: Tampere University Press. Teoksessa Cinefogo-tutkimustiimin tutkijat pohtivat yhdessä muiden alan asiantuntijoiden kanssa eurooppalaiseen kansalaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Voidaanko erottaa yhteiset eurooppalaiset ihanteet ja uskomukset, millainen dynamiikka eurooppalaista kansalaisuutta ohjaa ja mitkä ovat poliittisesti aktiivisen kansalaisuuden edellytykset? Aihetta käsitellään laajasti demokratiateorioihin, kansalaisuuden tutkimukseen, hyvinvointiregimeihin ja kapitalismin tyypeihin nojaten. Tutkimusaineistona on ISSP 2004 -aineisto (FSD2184).

Myllyniemi, Sami (2007). *Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008*. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisu 39 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 88. Mitä kuntaan kuuluu? Vuoden 2008 Nuorisobarometrisä tähän etsitään vastauksia nuorten näkökulmasta. Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten suhdetta kuntaan ja paikalliseen vaikuttamiseen. Nuoret kertovat kuulumisia arjestaan, arvoistaan ja asenteistaan ja siitä, millä tolalla nuorten asiat kunnissa ovat. Kunta-teeman lisäksi mukana ovat pysyvät perusteemat, kuten työ ja koulutus. Uutta aikaisempiin nuorisobarometrijulkaisuihin verrattuna ovat tilasto-osiotäydentävät nuorisolaan toimijoiden kolumnit. Barometrin aineisto

(FSD2382) on tilattavissa tietoarkistosta.

Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (toim.) (2009). *Vaalit yleisödemokratiassa*. Tampere: Tampere University Press. Vaalit yleisödemokratiasa -teos sisältää uutta tietoa suomalaisten poliittisesta osallistumisesta ja käsittelee suomalaisessa vaalitutkimuksessa aikaisemmin tutkimattomia aihepiirejä. Kirjoittajina on 14 eturivin asiantuntijaa. Tammikuussa julkaistussa kirjassa on hyödynnetty runsaasti tietoarkistoon tallennettuja vaaleja käsitteleviä aineistoja. Tuoreimmat käytössä olleet aineistot ovat: Eduskuntavaalit 2007 (FSD2269), Vaaliliitot eduskuntavaaleissa 1945–2007 (FSD2316) ja Eduskuntavaalit 2007: ehdokkaiden vastaukset Yleisradion vaalikoneeseen (FSD2286).

Valovirta, Viljo (2009). *Viestinnällistyneen politiikan verkko*. Tutkimus puolueiden verkkokampanjoinnista eduskuntavaaleissa 2007. Tampere: Tampereen yliopisto. Valtio-opin pro gradu -tutkielma. Vuoden 2007 eduskuntavaaleja kutsuttiin ensimmäisiksi verkossa käytäviksi eduskuntavaaleiksi. Viljo Valovirta tarkastelee tutkielmassaan puolueiden verkkokampanjointia näiden vaalien valossa. Hän lähestyy aihettaan viestinnällistymisen ja yleisödemokratian käsitteiden kautta Lisäksi Valovirta arvioi puolueiden tarjoaman informaation määrää verkossa sekä puolueiden verkkosivujen kautta tapahtuvan kommunikaation mahdollisuuksia. Tutkimusaineistona ovat muun muassa Eduskuntavaalitutkimuk-

set vuosilta 2003 ja 2007 (FSD1260 ja FSD2269).

Forma, Pauli & Niemelä, Mikko & Saarinen, Arttu (toim.) (2008). Hyvinvointivaltion kilpailuttaminen. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö, Kunnat ja kilpailu -sarjan julkaisu nro 7. Länsimaisten hyvinvointivaltioiden on sanottu siirtyneen sosiaalipolitiikan järjestelmien uudelleenorganisoinnin aikaan. Forman, Niemelän ja Saarisen toimittama teos täydentää suomalaisen hyvinvointipalvelujärjestelmän muutosta ja erityisesti kilpailullisten toimintatapojen korostumista koskevaa tutkimusta ja tietämystä. Teoksen kuudessa artikkelissa analysoidaan muun muassa lainsäädäntöhankkeiden perusteluja ja palvelujen järjestämistä koskevien valintojen taustoja. Saarisen kilpailuttamisen erityispiirteitä Lapissa ja Pohjois-Karjalassa käsittelevässä artikkelissa (s. 72–84) on hyödynnetty mm. Kunnallissalan ilmapuntarit -aineistoja (FSD2094 ja FSD2238).

Nyman, Markku (2008). Kansalaisyhteiskunta ja vertaistuki. Oulu: Hyvän mielen talo ry. Markku Nymanin kirja käsittelee laajan aineiston avulla hyvinvoinnin muutoksia Suomessa. Tutkimuksen tavoitteena on tukea strategista suunnittelutyötä Hyvän mielen verkostossa, selvittää suomalaisen kansalaisyhteiskunnan tilaa ja tulevaisuutta yhteisöllisyyden ja yhteisvastuun laajentamisen näkökulmasta, sekä kartoittaa, miltä pohjalta sosiaali- ja terveysjärjestöjen olisi mahdollista laajentaa toimintaansa ja saada lisää järjestötoimijoi-

ta yhteiskunnan muuttuessa. Tutkimusaineistona on käytetty muiden muassa useita tietoarkistoon arkistoituja aineistoja kuten Elämänkylä 1971–2002 (FSD2076), Elämäntyyli tutkimus 1995 (FSD1229) ja EVA:n kansalliset asennetutkimukset (FSD1082, FSD1085, FSD1087, FSD1262, FSD2078).

Kallio, Johanna & Niemelä, Mikko (2008). Kuntalaisten ja kunnan viranhaltijoiden asennoituminen kuntien väliseen yhteistyöhön hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 36(3), 260–273. Muun muassa taloudellinen taantuma ja muuttunut lainsäädäntö ovat muokanneet kuntien toimintaympäristöä 1990-luvun alusta lähtien. Kuntalaisten tarpeiden ja käytettävissä olevien resursien välinen kuilu on kasvanut. Yhdeksi keskeisimmäksi julkisen hallinnon ongelmaksi nähdään rikkonainen kuntarakenne. Kallion ja Niemelän artikkelissa tarkastellaan asukkaiden, kunnan hyvinvointipalveluista vastaavien viranhaltijoiden ja kunnanjohtajien asennoitumista seutuisuuteen ja kuntien väliseen yhteistyöhön hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Aineistona käytetään mm. Kunnallissalan ilmapuntari -aineistoja vuodelta 2005 (FSD2235 ja FSD2236).

Kankainen, Tomi (2009). Voluntary associations and trust in Finland. [verkkojulkaisu] Research on Finnish Society 2, 5–17. http://www.finnresearch.fi/4_kankainen_2009.pdf [viitattu 30.9.2009]. Tomi Kankaisen artikkeli on empiirinen tutkimus sosiaali-

sen pääoman teorioista lähtöisin olevasta hypoteesista, jonka mukaan vapaaehtoisjärjestöillä on positiivinen vaikutus ihmisten kokemaan luottamukseen. Kansalaiskeskeinen tutkimuskysymys on, onko järjestöjen jäsenyydellä tai aktiivisella osallistumisella yhteys ihmisiä kohtaan koettuun luottamukseen. Olennaista on myös se, vaihtelee koettu luottamus erityyppisten järjestöjen toimijoiden välillä. Näihin kysymyksiin Kankainen etsii vastausta mm. ISSP 2004 : Kansalaisosallistuminen : Suomen aineiston (FSD2039) avulla.

Lindström, Kauri (2008). Sosiaalisen turvattomuuden kokemuksia Tampereen eri väestöryhmissä vuosina 1996–2005. Tampere. Tampereen yliopisto. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Kauri Lindströmin turvallisuutta ja turvattomuutta kokonaisvaltaisesti käsittelevä pro gradu -työ perustuu Tampereen terveys- ja sosiaalikeskustelujen aineistoihin (FSD1355, FSD2320–2322). Aineistojen avulla Lindström tarkastelee turvattomuuden kokemisen muutoksia vuosina 1996–2005 sekä sitä, kuinka eri väestöryhmät turvattomuutta kokevat. Lisäksi tutkielmassa pohditaan kokemusten mitaamiseen ja niiden ajalliseen vertailuun liittyviä haasteita.

Elo, Kimmo (2009). Kiinnostuksesta se kaikki lähtee... Havaintoja äänestysikää lähestyvien nuorten poliittikattietämyksestä. Kasvatus 40(1), 36–48 Kimmo Elo haluaa artikkelissaan täydentää nuorten äänestysaktiivisuuden ympärille keskittynyttä keskustelua nuorten poliittisesta osallis-

tumisesta ottamalla tarkastelun keskiöön nuorten poliittikattietämyksen. Elon mukaan asenne- ja mielipidetutkimukset eivät yksin riitä kertomaan, millaiseen tietämyspohjaan vastaajien mielipiteet perustuvat, vaan tarvitaan systemaattisempaa tutkimusta niin nuorten kuin aikuisväestönkin poliittikattietämyksestä. Artikkelin perustuu Yhteiskuntatutkimus 2008 -aineistoihin (kyselyt ammatti-instituutti- ja lukio-opiskelijoille), jotka ovat tulevaisuudessa saatavilla myös tietoarkistosta. Lisäksi Elo käyttää mm. Eduskuntavaalitutkimuksia vuosilta 1991 ja 2003 (FSD1088 ja FSD1260) ja Puolueiden ajankoh-taistutkimusta 1995–2005 (FSD2274).

Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.) (2008). Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä. Helsinki: WSOY. Paloheimo ja Raunio ovat toimittaneet puolueiden asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa eri näkökulmista käsittelevän teoksen. Kirja sisältää seitsemän eri kirjoittajan artikkeleita liittyen mm. puolueiden rooliin ja tehtävään demokratiasa, ideologioihin ja ristiriittaisuuksiin ja puolueiden organisaatioihin ja etujärjestösuhteisiin. Kirja on tarkoitettu puolueitten toimintaa esitteleväksi oppikirjaksi yliopistoihin ja muihin oppilaitoksiin, mutta se soveltuu ajattelun avartajaksi kenelle tahansa aiheesta kiinnostuneelle. Kirjoituksissa on hyödynnetty mm. FSD:n Poliittisten ohjelmien tietovarantoa POHTIVAA, vuoden 2007 Eduskuntavaalitutkimusta (FSD2269) sekä European Social Survey -aineistoa (FSD1303, FSD2116).

LYHYESTI

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirjassa annetaan ohjeita sähköisen tutkimusaineiston hallintaan sen elinkaaren eri vaiheissa. Jos tutkimusprojekti tuottaa, käsittelee, kuvailee ja säilyttää aineiston käsikirjan ohjeiden mukaisesti, aineiston käyttöarvo kasvaa ja pitkäaikaissäilytyksen kustannukset alenevat huomattavasti. Käsikirjan sisältö perustuu pääosiltaan tietoarkiston käytäntöihin ja kokemukseen. Mukana on runsaasti käytännön esimerkkejä ja malleja.

Käsikirja verkossa: <http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/>

Suomen Akatemia suosittelee arkistointia

Suomen Akatemia suosittelee sen rahoittamissa hankkeissa kerätyn aineiston luovuttamista Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon. Arkistoinnista on hyvä mainita jo rahoitusta haettaessa tutkimussuunnitelmaan sisällytettävässä tiedonhallintasuunnitelmassa.

Ks. Yleiset hakuohjeet <http://www.aka.fi/>

Liity tietoarkiston postituslistalle

Haluatko saada tietoa uusista arkistoiduista aineistoista, FSD:n julkaisuista tai tietoarkiston toimintaan liittyvistä tapahtumista yleensä? Liity sähköpostilistallemme! Listaa käytetään vain toimintaamme liittyvistä asioista tiedottamiseen. Listalle liittyneet eivät voi lähettää sinne omia viestejään.

Lisätiedot: <http://www.fsd.uta.fi/ajankohtaista/FSDlista.html>

Tilaa Tietoarkisto-lehti

Haluatko varmistaa, että saat Tietoarkisto-lehden makсутta ensi vuonnakin? Tilauksen teet helposti sähköpostitse (fsd@uta.fi) tai puhelimitse 040 190 1432.

Tilaa esittely

Tulemme mielellämme kertomaan laitoksellenne toiminnastamme. Ota yhteyttä: helena.laaksonen@uta.fi tai fsd@uta.fi.

Tiesitkö että...

- Tietoarkisto varmistaa arvokkaan tutkimusaineistosi säilymisen käyttökuntoisena tulevaisuudessakin.
- Voit asettaa ehtoja arkistoinnille ja jatkokäytölle. Voit antaa tietoarkiston päättää aineistosi jakelusta muiden tutkijoiden käyttöön tai määrätä jatkokäytön riippuvaiseksi sinulta erikseen pyydettävästä luvasta.
- Voit myös antaa aineistostasi vain kuvailutiedot tietokantaamme. Näin muut tutkijat tietävät sinulla olevasta aineistosta.

Ilmoita aineistostasi

Haluatko luovuttaa aineistosi tietoarkistoon? Tai haluatko, että tieto aineistostasi on muiden tutkijoiden ulottuvilla? Ilmoita aineistostasi tietoarkistoon kotisivuiltamme aukeavalla lomakkeella <http://www.fsd.uta.fi/lomakkeet/ilmoita.html>. – Otamme sinuun yhteyttä!

Sähköistä arkistointia Virrassa

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto muutti heinäkuussa 2009 uusiin tiloihin Tampereen yliopiston Virta-rakennukseen. Käyntiosoite on Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs, Tampere. Myös puhelinnumerot vaihtuivat kesällä. Sähköpostiosoitteet ja verkkosivujen osoite ovat säilyneet ennallaan.

Tarkista uudet puhelinnumerot verkkosivuiltamme yhteystiedoista.

<http://www.fsd.uta.fi/hakemistot/henkilokunta.html>

